Nr. 2 - 2020

MILJØ Magasinet

NORGES MILJØVERNFORBUND
NMF

Skog og våtmark

Mikkjel Fønhus, appell til norsk ungdom.

Nei, la oss slutte med dette at villdyr bare skal ha lov til å eksistere hvis de ikke gjør noe som helst materiell skade.
- Noen ser skogens verdi bare i det antall kubikkmeter tømmer den kan prestere. Noen bedømmer et fossefalls verdi bare etter det antall hestekrefter som kan vinnes ut av det! Denne mentaliteten er, iallfall delvis, et utslag av den mekaniserte tidsalder vi lever i. teknikken, som etter min mening er blitt en forbannelse for oss, den har utrolig fort også begynt å mekanisere hele folkesjelen. Den blir stålkald beregning, den blir matematikk! Mennesket selv blir en slags maskin. Vi mekaniserer naturen. Vi bygger bilveier innover herlige, før urørte skogen og fjell. Vi dreper fort og sikkert noe av det beste landet har, nemlig den ville naturen. Ja, om en gjemmer seg bort i den mest bortgjemte krok av fjellet, kan en likevel ikke være trygg for å få en flyvemaskin ramlende over hodet på seg.
- Men hva vil ungdommen i Norge si den dagen da de ikke lenger kan finne den flekken i Norges fjell, fra Jæren til Varangerfjorden der de kan legge seg ned og se opp i himmelen uten å bli irritert av spetakkelet fra en eksplosjonsmotor?
- Nei, la oss stoppe før det er for sent. La oss jage bilene og flyvemaskinene vekk fra skogen og fjellet og la oss få bjønn tilbake i stedet!

- Til neste vinter vil jaktloven på ny komme opp i Stortinget og da vil det rimeligvis også bli spørsmål om å totalfrede bjønn. Da bør landets ungdomsorganisasjoner hjelpe til. Ungdomslagene bør sende inn resolusjoner. De skal fortelle stortingsmennene at den skaden bjønn gjør i Norge, den beløper seg årlig års neppe til en tiendepart av en stortingsmannsgasje. Og disse få hundre kronene for mulig drepte sauer, det har den norske stat råd til å betale. Den vil neppe gå fallitt for det. Sverige har råd til det! Der en bjønn fredet, der er riktig mye bjønn. Og staten betaler de få sauene den tar. Hvorfor skal vi her i landet sette et mindreverdighetsstempel på oss?

- Livet er ikke bare teknikk og sosialøkonomi. Det er også noe som heter romantikk og som noe menneske ikke kan være foruten i en eller annen form. Skogen og fjellet er et oppkomme av romantikk som vi ikke tankeløst skal tilsmusse og tørre ut. Og bamsen som rugger der inne, helten i så mange norske eventyr og sagn, den er som symbolet på denne romantikken.
- Vi har ikke råd til å miste naturromantikken. Vi har mindre råd enn noen gang før, fordi maskinene gjør oss fattige. Vi har ikke råd til å miste dette som Welhaven følte, da han en gang fulgte noen skogs-karer inn i de dunkle skogene i bjønnetraktene i Ådalen. Den gangen han skrev disse vakre linjene:
- Jeg kom til skjulte kilder og tjern, der elgen tørsten slikke. Men fuglesangen lød enda fjern som et nynn mellom vindens sukke. Tirilill- Tove, langt, langt borti skove.

Mikkjel Fønhus på NRK radio 7. Mars 1937
Utdrag fra Gudbjørg Fønhus Stensruds bok «Mikkjel – far min».

Skog- og våtmark, et temamagasin av Miljømagasinet.
Foto forside: Furu i Pasvikdalen. Ørjan Holm.
Ansvarlig redaktør: Kurt Oddekalv.
Redaksjon: Ørjan Holm, Ruben Oddekalv, Arnfinn Nilsen og Anders Løberg.

Norge gror igjen, men mangler urskog.

Norge er et langstrakt land som strekker seg gjennom flere klimasoner. Fra høyfjell til kysten finner man ulike typer skog med dertil ulike økosystem. Det er stor variasjon. Fra furuskogen i Troms, granskogen i Nordland til de mere varmekjære lauvskogene på Sør-Østlandet, Agderfylkene og nordover på Vestlandet. Over barskoggrensa i nord dominerer fjellbjørka. Skogen dekker i dag nærmere 43 % av Norges areal. Av dette er ca. halvparten kultivert skog, skog på arealer som med gjevne mellomrom hogges og replantes. Dessverre finnes det knapt urørt urskog i landet i dag. Urskog defineres som en urørt skog som har oppstått gjennom naturlig foryngelse på urørt skogsmark. Imidlertid finnes det noen små arealer, fordelt over hele landet, som er lite påvirka av menneskelig inngrep, kalt gammelskog. Skogene er artsrike og antas å huse halvparten av de ca. 60 000 artene av planter og dyr i Norge.

Landsskogtakseringen viser at vi har cirka 10 milliarder trær i Norge, og at de til sammen binder over 800 millioner tonn CO2, via trærnes fotosyntese.

Fjellbjørk, spist på av bjørkemålere i Nordland.

Furuskog på Skibotn, Troms.

Blandingsskog.

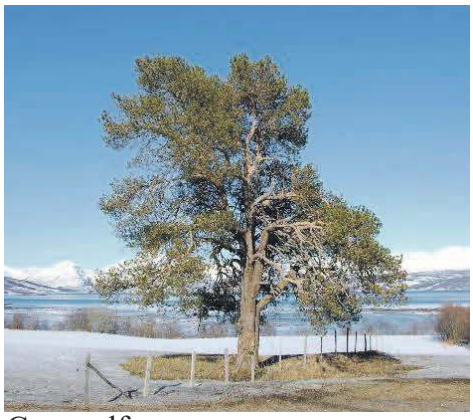

Gammelfuru.

Granskog i vintersol.

Alle foto: Norges Miljøvernforbund.

Kulturlandskapet
Landskapet i Norge har iløpet av de siste århundrene blitt ryddet for skog og kultivert for å gi plass til bl.a gårdsbruk, dyrka mark og innmark. Kulturlandskapet ble etablert. Kulturlandskapet ga rom for en rekke arter av bl.a fugler som tilpasset seg og trivdes.

Kulturlandskap.
Foto: Ørjan Holm.

Dette er imidlertid i ferd med å bli en truet naturtype som følge av at mange av de små gårdsbruk er nedlagte. Da beitedyra forsvant, begynte stedegne, men ofte uønskede planter, som geitrams (*Chamerion angustifolium*), vier (*Salix sp.*) og høymole (*Rumex longifolius*) å spre seg. Kulturlandskapet har grodd og gror igjen.
Gran- og furuskogen ble etterhvert også kultivert. Hogde skogsarealer ble replantet, som grunnlag for neste generasjons inntekter. I dag er nærmere halvparten av skogene i landet, kulturskog. Dagens skogdrift er svært forskjellig fra fortidens drift, da man driftet med sag, øks og hest. I dag bruker man skogsmaskiner som gjør stor skade i terrenget. Alle hogstfelt er knyttet til svære, gjerne gruslagte, arealkrevende skogsveier. Maskinene hogger, kvister og kapper trærne. Det taes i svært liten grad hensyn til det biologiske mangfoldet. Hogst i hekketiden der fugleredene raseres er mere regelen enn unntaket. Det ha vært tilfeller hvor godt kjente tiurleiker har blitt hogd og rasert. Tiurleiker etableres over lang tid i gammelskog og vil bli ødelagt ved hogst. Tiuren (*Tetrao urogallus*) vil heller ikke komme tilbake på lang tid til et slikt område etter hogst. Tiuren, storfuglen, trenger gammelskog. Grana, også kalt pøbelgran, har i dag spredd seg utover plantefeltene og fortrenger andre arter langs hele kysten. Det er i tillegg utplantet en rekke andre fremmede treslag i landet, dog ikke i så stor grad som sitkagrana.

Tiur. Foto: Wikipedia.org.

Fremmede treslag
I etterkrigstiden ble det åpnet for at man kunne plante sitkagran. Sitkagrana (Picea sitchensis), opprinnelig fra vestkysten av Nord-Amerika, trives best i et fuktig miljø, vokser raskt og tåler vind og saltdrev godt.

Sprøytemidler
Norge er det tillatt å sprøyte skogen med plantevernmidler. Når man sprøyter skogen, vil også alt annet liv i skogen få sin giftdose. Giftsprøytingen burde være forbudt. NMF har jobbet mye mot slik giftbehandling av skogen.

Gjødsling
Regjeringen bruker i dag helikopter til aktiv gjødsling av skogen, som et tiltak for å øke karbonopptaket i skogen. Gjødslingen sees på som et klimatiltak. Tiltaket forurenser og skader det biologiske mangfoldet i skogen. Uaksptabelt.

Verneområder
Det finnes i dag en rekke verneområder for skog i landet. Nasjonalparker, landskapsvernområder, naturreservat og ulike typer biotopvern er hovedkategoriene for vern. Verneområdene for skog utgjør ca. Ved utgangen av 2019 var 5 prosent av skogen i Norge, og 3,8 prosent av den produktive skogen, vernet i naturreservater og nasjonalparker hvor skogbruk ikke er tillatt.

Da Stortinget behandlet handlingsplan for naturmangfold, vedtok de samtidig et mål om 10 prosent skogvern.

Stans hogsten i hekketiden!

Miljøvernforbundet krever en lovendring i Naturmangfoldloven som forhindrer skogindustrien å rasere hekkeområder for fugl der både egg og fugleunger drepes.

Skogsdrift i hekketiden

AV KJELL ARNFINN AUNE

En skogshogst i Bulandet i Stjørdal midt i hekketiden har trolig tatt livet av fugleunger i reder. Norges Naturvernforbund er sterkt kritisk til praksisen som enkelte skogsentreprenører har på området og vil ha hogststopp i perioden 15. april til 15. juni. Bildet er et illustrasjonsmotiv fra granskog.

Faksimile fra Stjørdals-nytt 20.06.18.

NMF har fått kjennskap til flere tilfeller der skogsindustrien, landet rundt, over flere år har foretatt hogst i skogen midt i hekketiden. Resultatet har vært raserte fuglereir der egg og fugleunger har blitt drept. For et par år siden ble en gammel tiurleik uthogd til tross for at skogentreprenøren og myndighetene kjente godt til tiurleiken. Hvordan kunne dette skje?

NMF kan ikke akseptere en slik praksis der skogsindustrien får tillatelse til vårhogst i skogen i hekketiden.

Norge fikk i 2009 Lov om forvaltning av naturens mangfold (Naturmangfoldloven).«Dette er en lov som har som formål at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur».

Loven sikrer ikke hekkende fugl i skog. Vi har i dag båndtvang for hunder og bl.a ferdsels/ ilandstigningsforbud på en rekke steder.

Samtidig er det en normal rettsoppfatning om at man skal ta hensyn til fugle- og dyrelivet i hekke- og yngletiden. Hva er det som mangler av denne forståelsen hos skogsindustrien og myndighetene? Alt tydeligvis!

NMF krever en lovendring i Naturmangfoldloven som sikrer vern av fugl i hekketiden, også i skogen.
For ordens skyld må det i lovforslaget spesifiseres, at skogshogst i hekke- og yngletiden, er forbudt.
I en tid der naturmangfoldet er skadelidende som følge av menneskelig aktiviteter, er det viktig at man lar fuglene være i fred i hekketiden.

Statsråden svarer:
Tidligere Klima- og Miljøminister Ola Elvestuen har svart på vår henvendelse i eget skriv (neste sider). Statsråden viser til setrifikatordninger, Norsk PEFC Skogstandard og gjel mot dedende lovverk. Desverre rettes det ikke kritikk mot de som raserer skogen i hekketiden.
NMF er fornøyd med at Statsråden svarer på vår henvendelse, men er misfornøyd med at han bare kaster saken videre til skogindustrien, uten selv å ta tak i saken. NMF fortsetter arbeidet.

DET KONGELIGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Statsråden

Norges Miljøvernforbund
Postboks 593
5806 BERGEN

Deres ref	Vår ref	Dato
	17/1542	7. juni 2019

Vårhogst i hekketida

Jeg takker for brev fra Norges Miljøvernforbund datert 17. desember 2018 til landbruks- og matministeren og klima- og miljøministeren. Jeg besvarer med dette henvendelsen på vegne av både landbruks- og matministeren og meg selv.

Vi er glade for Norges Miljøvernforbund sitt engasjement og takker for informasjonen om hogstinngrep i hekkeområde for fugl.

Skogbrukets organisasjoner og næringsutøvere har i lang tid arbeidet for å utvikle gode systemer og rutiner som skal sikre miljøhensyn under skjøtsel og uttak av den fornybare ressursen trevirke. Dette er nå samlet i Norsk PEFC Skogstandard, som gir en rekke retningslinjer for gjennomføring av dagens skogsdrift innenfor en sertifikatordning som er nødvendig for å kunne selge tømmer og hente inntekter fra skogen.

På samme måte har landbruks- og miljømyndighetene, både i fellesskap og hver for seg, utviklet lov- og forskriftsverk med rammer og retningslinjer som skal sikre at viktige natur- og miljøverdier ivaretas under skogsdrift.

Skogbruksloven stiller krav om oversikt over miljøverdier på eiendommen og om at det tas hensyn til slike verdier. Dette er også nedfelt i forskrifter under skogbruksloven. Naturmangfoldloven har bestemmelser om hensyn til arter og deres leveområder, og stiller krav til å opptre aktsomt for å unngå skade på naturmangfold. Naturmangfoldloven har i tillegg bestemmelser om vern og beskyttelse av viktig natur. Norsk PEFC Skogstandard har spesifikke bestemmelser om konkrete hensyn, spesielt i hekketida, til flere hensynskrevende fuglearter. Dette omfatter blant annet spillplasser for storfugl og reirplasser for rovfugler, og krav om miljøregistreringer og databasesøk før hogst eller andre skogbrukstiltak gjennomføres.

Postadresse: Postboks 8013 Dep 0030 Oslo
Kontoradresse: Kongens gate 20 Telefon* 22 24 90 90
Org no.: 972 417 882

Etter vår vurdering etterlever skogbruket i stor grad både offentlig regelverk og egne sertifiseringsregler, men dette forhindrer likevel ikke at det forekommer unntak.

Dersom noen mener at hogst eller andre skogbrukstiltak har skjedd i strid med sertifiseringsordningen eller lov- og regelverk, bør man underrette sertifikatholder eller skogbruks- eller miljømyndighetene med sikte på å få vurdert saken og eventuelle reaksjoner.

Skog er et fornybart råstoff som gir grunnlag for foredlingsindustri og lokal verdiskaping, og er også et viktig element i det grønne skiftet fra fossilt til fornybart i landet vårt. I en slik situasjon er det avgjørende at skognæringen løpende påser at all skogsdrift skjer på en tillitvekkende måte, i tråd med gjeldende regler og retningslinjer. Det er derfor positivt at skogbruket blir gjort oppmerksom på at deres virksomhet blir sett og opplevd av andre grupper i samfunnet.

Oppfatningen er at skogbruket forstår dette og også arbeider for å unngå brudd på regler og retningslinjer. Dette brevet går likevel som en påminnelse i kopi til Norges Skogeierforbund, Norsk skogbruksforening NORSKOG og PEFC Norge.

Med hilsen

Ola Elvestuen

Ola Elvestuen

Kopi:
Landbruks- og matdepartementet
Norges Skogeierforbund
Norsk skogbruksforening NORSKOG
PEFC Norge

Våtmarka – viktig og verdifull, men sårbar.

Våtmarka, gjerne karakterisert som, uproduktiv, utilgjengelig, et myrområde uten verdi, har vist seg å ha stort biologisk mangfold og viktig da myr binder store mengder av klimagassene CO2 og metan. Våtmarka er viktig for det biologiske mangfoldet.

Nedrevatn, Troms. Foto: Norges Miljøvernforbund.

Sommerene 2005 og 2006 mislyktes alle koloniene med horndykker (*Podiceps auritus*),

Horndykker.
Foto: Wikipedia.org.

dvergmåke (*Hydrocoloeus minutus*) og hekkemåke (*Chroicocephalus ridibundus*) med hekkingen i Nedrevatn i Skibotndalen i Troms. 99 % av eggene var ødelagte og spist. Kunne det være rev eller mink som hadde vært på ferde i våtmarks-systemet?
Nei, hverken mink eller rev har et slikt jaktmønster. Reven er en relativt dårlig svømmer og selv minken ville ikke være istand til å gjøre slik skade. Vinteren 2006/2007 ble det ihjelkjørt en mårhund (*Nyctereutes procyonoides)* på Skibotn, noen kilometer unna. Sannsynligvis var det dette dyret som hadde vært på ferde i Nedrevatn.

Mårhund.
Foto: Roger Brendhagen.

Mårhund er en fremmed art, opprinnelig fra sør/øst Asia, og er en alvorlig trussel mot bl.a bakke- og myrhekkende fugl. Fremmede arter er en trussel mot våtmarks-områder i dag,
Et våtmarksområde er gjerne et økosystem som er utilgjengelig for folk flest. Det betyr at området,

som ofte ligger mellom hav og skog, er viktige rasteplasser for trekkende fugl. I mere høyereliggende områder kan man også finne frosk (*Rana sp.*),

Frosk. Foto: Ørjan Holm.

salamandere (*Triturus sp.*), vannflaggermus (*Myotis daubentonii*) og orrfugl (*Tetrao tetrix*).

Våtmarkssystemet er et viktig leveområde for et stort antall fugl og insekter.

Klimagasslager

Da vindparken på Andøya, Nordland, Andmyran, ble prosjektert, ble et stort myrområde planlagt tatt i bruk til formålet. I tillegg til at viktige leveområder for fugl ville blitt ødelagt ville også myra, som lager for klimagassene CO2 og metan blitt ødelagt. Hvordan ville da miljøregnskapet blitt for vindparken? Myr har evnen til å ta opp metan og CO2 fra atmosfæren og lagre den. Det er viktig at myra, også derfor, taes vare på. Vindparken er ennå ikke utbygd og har i siste runde fått nei til utsatt byggestart av Myndighetene. Stortinget skal behandle spørsmålet iløpet av kommende år. Problemstillingen er at utbyggingsprosjektene ofte er blitt større og endret fra 1. gangs høring fram til utbygging.

«Svamp»

Våtmarksområder har også en viktig funksjon som «svamp» langs vassdrag. Når vassdrag flomme over ved snøsmelting eller mye nedbør fungerer våtmarksområdene som «svamp» for vassdragene.
Ved store flommer de siste 10-årene har disse forvoldt stor skade. Dette kan forklares med at myr- og våtmarksområder er nedbygd langs vassdragene.

Rikt dyreliv

Et våtmarksområde har ofte et høyt biologisk mangfold av både innsekter, fugl og pattedyr.
Lenge før isen går, kan man se både orrfuglspill og tranedans. Dette kan foregå til langt ut på våren. Så snart det danner seg åpne isråker, vil bl.a sangsvane (*Cygnus cygnus*) og kvinand (*Bucephala clangula)* dukke opp.
I fjærasonen langs kysten er tjelden (*Haematopus ostralegus)* et vårtegn.

Tjeld. Foto: Ørjan Holm.

Våtmarka er næringsrik med både planter, skjell, insekter og fisk. Frosken og padda er raske til å starte parring og egglegging når isen er gått. På sene sommerkvelder og på natta, er våtmarksområder gjerne et av de beste stedene å observere flaggermus.

Vannflaggermus.
Foto: Jeoren van der Kooij.

Dette gjelder spesielt når det er vindstille. Er det ikke for mørkt, kan man se flaggermusa jakte etter insekter. Man kan også se når dyra drikker vann, flyvende.
Nedbygging av strandsonen
Norge er et langstrakt land, men utbyggingspresset er stort. Oppdrett, veier, industri og hytteområder er noen trusler mot våre uberørte strandområder.

Ramsar

63 våtmarksområder er vernet som Ramsarområder i Norge. Den internasjonale våtmarkskonvensjonen, Ramsarkonvensjonen, ble grunnlagt i 1971 og ratifisert av Norge i 1974.
Målet er bevaring og fornuftig bruk av våtmarksområder.

Allsidige økosystem i skogen

I et langstrakt land som Norge har vi et mangfold av skoger. Granskog, furuskog, løvskog og edelløvlskog er noe av det vi finner. Forskjellige klimasoner og variert landskap gir også ulike skoger med sitt unike økosystem. Økosystemene er sårbare og under press.

Gammelt plantefelt for gran i blandingsskog. Foto: Norges Miljøvernforbund.

De fleste har vel brukt skogen som lekeplass eller bare et sted for å slappe av. Turer, langt borte fra storsamfunnets støy og bråk er forfriskende for mange. Andre har skogen som arbeidsplass for å hogge ved eller hente ut tømmer.
Granskog, furuskog eller blandingsskog. Mangfoldet er stort.

STØTT OSS
BLI MEDLEM
nmf.no/medlem

Fakta om Norges skoger

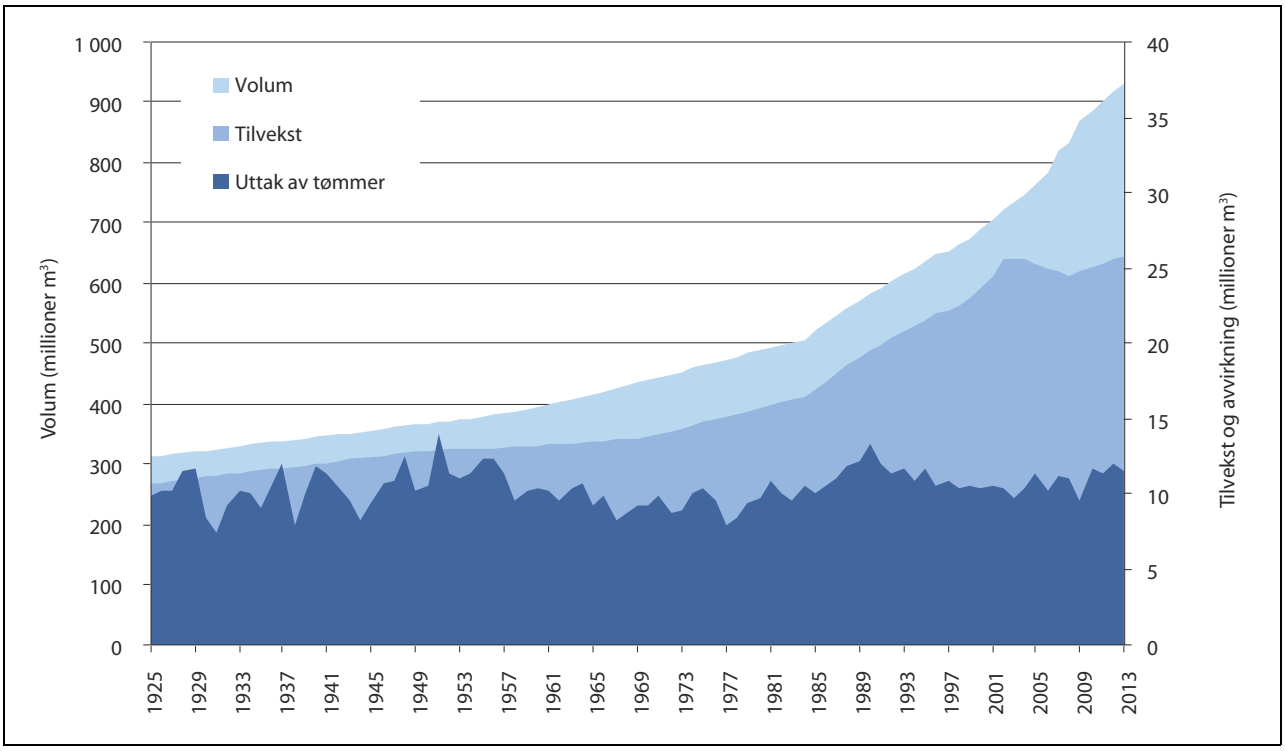

Stående volum, tilvekst og avvirkning.

Basert på tall fra Landsskogtakseringen. Årstall refererer seg til midterste år i femårige takstomdrev.
Kilde: Norsk institutt for bioøkonomi.

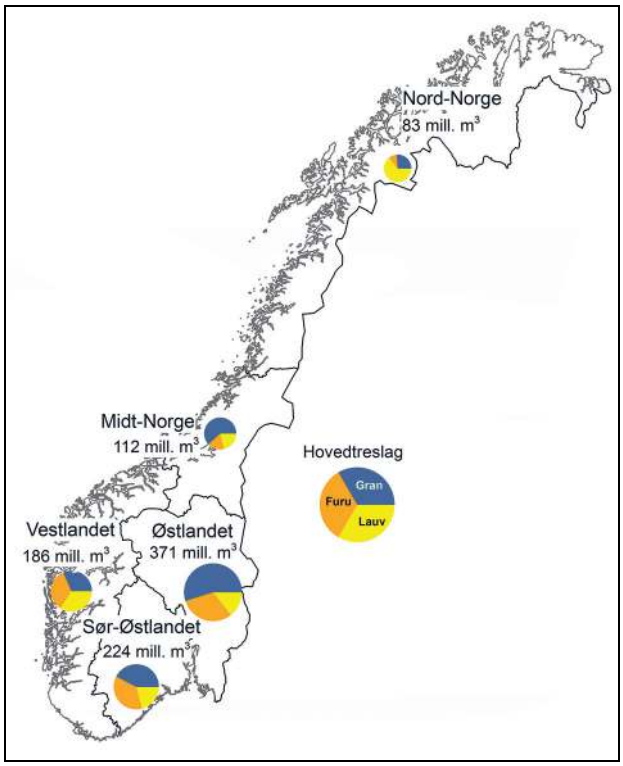

Regional fordeling av stående volum (2015).

Kilde: Utarbeidet av Landbruksdirektoratet med bakgrunn i tall fra Landsskogtakseringen.

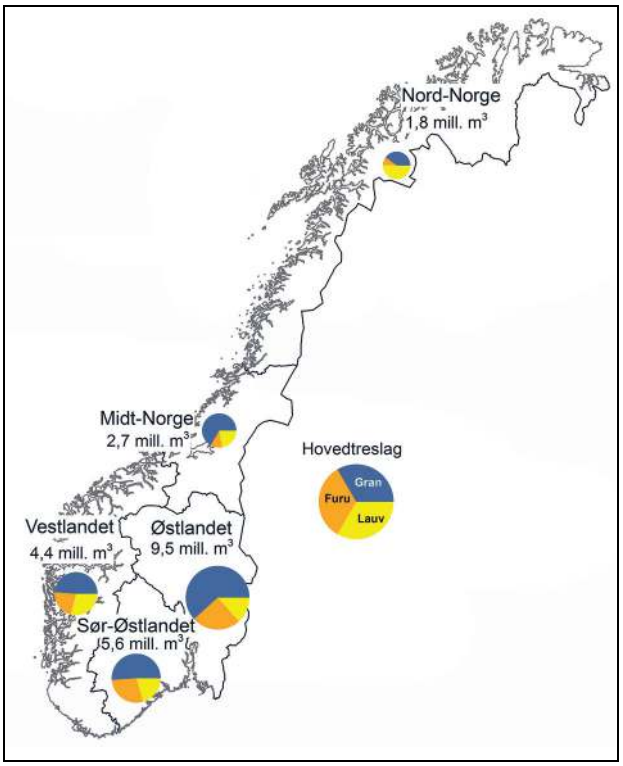

Regional fordeling av tilvekst (2015).

Kilde: Utarbeidet av Landbruksdirektoratet med bakgrunn i tall fra Landsskogtakseringen.

Gran- furu- eller løvskog, mangfoldet er stort.
Skogene i Norge kan grovt deles opp i to ulike typer, barskog og løvskog.
I barskogen er det treslagene gran (*Picea abies*) og furu (*Pinus sylvestris*) som dominerer. Dette er de vanligste treslagene på Østlandet og videre nordover til Saltfjellet i Nordland. Grana, ikke nord for Rana (Rana kommune strekker seg nord til Saltfjellet) er det noe som heter. Grana finnes ikke naturlig nord for Saltfjellet.

Granskog.
Foto: Ørjan Holm.

Furu klarer seg godt der det er tørt og karrig, mens grana må ha god tilgang på fuktighet.

I granskogen finner man arter som storfugl (*Tetrao urogallus*), hønsehauk (*Accipiter gentilis*), perleugle (*Aegolius funereus*), lavskrike (*Perisoreus infaustus*), mår (*Martes martes)* og ulike arter hakkespetter (*Picinae sp.*), bredøreflaggermus (*Barbastella barbastellus*) og trollsmelleren (*Danosoma fasciatum)*.

Bredøreflaggermus.
Foto: Jeoren van der Kooij.

Jo eldre skogen blir, der skogen også har fått stå i fred for hogst, jo bedre trives ulike lavarter. Biodiversiteten er høy i gammelskog. Flere av de artene man finner i gammel-skog og urskog er rødlistet, som oftest som følge av mangel på urskog og gammelskog.

Strylav trives i gammelskog.
Foto: Wikipedia.org.

Løvskog har samme utbredelsesområde som barskogen, men vil som regel domineres av bjørkeslekta (*Betula sp.*), som i Norge består av 3 arter. I lavlandet vil det være hengbjørk (*Betula pendula*), mens opp mot snaufjellet, nordover i landet og ut mot kysten, vil dunbjørka, vanlig bjørk *(Betula pubescens*) ta over.

Skogområdene med dunbjørk opp mot snaufjellet har en egen betegnelse, de kalles fjellbjørkeskog. Dvergbjørka finner man gjerne på snaufjellet eller i myområder i lavlandet. Den kan bli opp mot 1 meter høy. Andre løvtreslag som vil forekomme sammen med bjørka i lavlandet og noen ganger opp mot skoggrensen mot fjellet, er hardføre arter som selje (*Salix caprea*), rogn (*Sorbus aucuparia*), gråor (*Alnus incana*), osp (*Populus tremula*) og hegg (*Prunus padus*). På Sør - Østlandet og nordover langs kysten til Trøndelag er det mildere vintre og dermed en høyere gjennomsnittstemperatur enn resten av landet. Her trives de varmekjære treslagene alm (*Ulmus glabra*), ask (*Fraxinus excelsior*), eik (*Quercus robur,* sommereik), *Quercus petraea*, vintereik) bøk (*Fagus sylvatica),* hassel (*Corylus avellana*), lind (*Tilia cordata*), lønn (*Acer platanoides)* og svartor (*Alnus glutinos*). Skog, som domineres av ett eller flere av disse treslagene, kalles varmekjær løvskog eller edelløvskog. Det er ikke alltid klare skiller mellom de ulike skogtypene. Mange steder vil løvtrær og bartrær vokse i samme område. Slike skoger kalles blandingsskog.

Kystlynghei
Består av åpne heier hvor det ikke vokser trær, men som er dominert av dvergbusker (lyng).

Kystlyngheia er en av våre eldste kulturlandskapp. Dette er landskap som er formet gjennom flere tusen år ved regelmessige avsviing av lyngen.

Kystlyngheier finnes langs kysten fra Sørlandet i sør til Lofoten (Nordland) i nord.

Brenner for vern av truet kystlynghei

Lyngbranner og utmarksbeiting skal berge lyngheiene langs kysten, som trues av gjengroing.

Faksimile Nationen 03.05.18.

Kystlyngheiene er derfor en av de eldste typene kulturlandskap vi har.

Storfe på lyngheibeite, som hviler seg på ei nybrent flate. | *Foto: Lise Hatten*

I Europa går kystlyngheiene langs en 3600 kilometer lang strekning fra Portugal i sør til Lofoten i nord. En tredjedel av strekningen ligger i Norge, som derfor har et ekstra

Faksimile Miljødirektoratet.no

Dagens skogbruk skader det biologiske mangfoldet.

Dagens skogbruk er langt fra bærekraftig. Flatehogst, hogst i hekketiden for fugl, skogsnaskiner som raserer terrenget i tillegg til lange og store skogsbilveger er noen av ankepunktene.

Flatehogst, mer regelen enn unntaket. Foto: Norges Miljøvernforbund.

Flatehogst
Den vanligste formen for hogst i Norge er flatehogst, der alle trærne i et område hogges samtidig. Ved flatehogst fjernes ofte også hele livsgrunnlaget for de artene som levde i dette området. Flatehogst fører også til økte klimagassutslipp. Når man flatehogger en skog, slippes sol og varme ned til skogbunnen og setter fart på nedbrytningsprosessen. Da blir mye av karbonet som er lagret i jorda omdannet til klimagassen metan (CH_4). Fordi det tar langt tid før et tre vokser seg stort reduseres også karboninnbindingen inntil de nyplantede trærne har vokst seg store. Selv om vi planter etter flatehogst vil det være netto utslipp av metan etter flatehogst i mange år fremover. En alternativ og mer skånsom hogstform er plukkhogst. Ved plukkhogst hogges bare de økonomisk mest verdifulle trærne, og det etterlates en del trær som videreføre mange av livsprosessene i økosystemene i skogen. Plukkhogst gjort på riktig måte kan gi like god økonomi for skogeieren som flatehogst, og like god produksjon av tømmer. Næringa driver også hogst i hekketiden uten å ta hensyn til fuglelivet i skogen.

Fremmede arter
Næringen har anledning til å beplante et plantefelt med utenlandske treslag fra blant annet Nord-Amerika. Dette gjøres fordi de vokser raskt og er tilpasset vårt klima. Disse treslagene, som sitkagran, lutzgran og vrifuru har vist seg å trives så godt her at de har spredd seg langt utenfor plantefeltene.
Artene tåler salt godt og trives på norskekysten hvor saltvann blåser inn. Derfor kan man i dag se sitkagran langs store deler av kysten fra Vestlandet til Troms, der det aldri tidligere fantes gran. Treslaget sprer seg til åpne landskap og øyer med opprinnelig helt annen natur, og endrer naturen der. Sitkagran er i dag en fremmed art med høyeste risikovurdering for å gjøre skade på norsk natur.

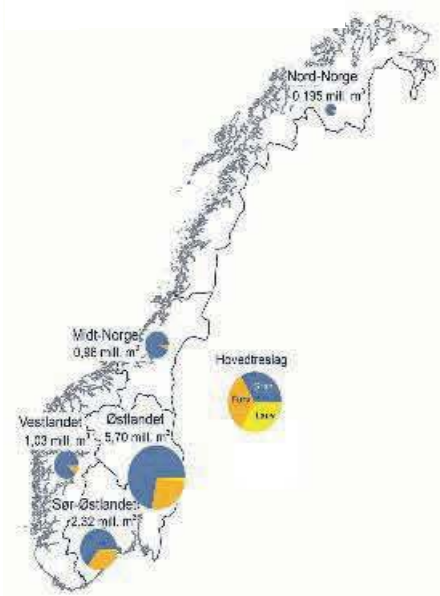

Regional fordeling av avvirkning (2015).
Kilde: Utarbeidet av Landbruksdirektoratet med bakgrunn i tall fra skogfondsregnskapet.

Kulturlandskapets mangfold, Naturens rikeste spiskammer.

Martin Eggen, naturvernrådgiver Norsk Ornitologisk forening.

Siden mennesket gikk i land på sørvestspissen av Norge for over 12000 år siden, har de fleste av oss oppholdt oss mest i lavlandet. Her er mulighetene for å høste av naturen stor. Et stort naturmangfold og rike naturressurser, med avanserte og robuste økosystem, sikrer det. Gjennom årenes løp har vi formet det meste av arealene i lavereliggende strøk, ikke minst i Sør-Norge.

Begrepet kulturlandskap henspeiler på at områdene er menneskeskapte, eller i stor grad er påvirket av mennesker. Menneskets kamp for overlevelse og sans for høsting av naturen har resultert i bråtebrenning, torving av myr og rydding av krattskog. Dette har skapt viktige leveområder for mange arter planter, dyr og fugler. Kystlyngheier, slåttenger og beitemark er slike områder. Mange av disse landskapselementene er på vei ut, og i dag tenker de fleste på moderne jordbruksområder når begrepet kulturlandskap blir nevnt. I overkant av 17 % av Norge er vernet, og fjell-områder dominerer. Men det store biologiske mangfoldet finner vi i lavlandet, i kultur-landskap og i naturområder under sterkt press fra menneskelig aktivitet.

Arealendringer har blitt den viktigste årsaken til at arter forsvinner. Stortinget klarte ikke nå sitt mål om å stoppe tap av biologisk mangfold innen 2010.

I år skal en ny avtale for naturen lages.

Gråspurv. Foto: Martin Eggen, naturvernrådgiver i Norsk Ornitologisk Forening.

Skal vi klare å stanse tapet av naturmangfold må de store samfunnsaktørene på banen. For både nasjonale og lokale politikere tar fortsatt beslutninger som forringer økosystemene i omgivelsene. Momenter som selvrensende vannkilder, et stort mangfold av insektbestander som pollinerer korn, frukt og grønnsaker er en del av grunnlaget for vår utnytting av naturressursene. På nasjonalt plan har matproduksjonen gjennomgått store forandringer. Hvert tredje gårdsbruk i Norge ble lagt ned mellom 1999 og 2010. Fra slutten av 70-tallet er tre av fire gårder gått inn i de lokale historiebøkene. Gårdene som er igjen blir stadig større, driver mer industrielt med større maskinell bruk og økt import av kraftfôr.
Det vil si at vi blir stadig dårligere på å utnytte ressursene rundt oss, og på å holde et variert kulturlandskap i hevd.

Det mosaikkpregede og artsrike landskapet som lenge dominerte kulturlandskapet gårgradvis tapt. Bestandstall viser at vi har gjort livet vanskeligere for arter som tidligere nøt godt av menneskets kultivering av naturområder. Det er variasjonene i biotopene som gir grunnlag for at mange arter kan finne seg til rette. Mange gårder nord- og vestpå, samt fjellbygder i Sør-Norge har blitt lagt ned og krattskogen overtar. Områder i Rogaland, det sentrale Østlandet og deler av Trøndelag blir drevet mer effektivt og monotont, med mindre plass til fugler og dyr. Naturen taper på begge deler. Ifølge naturindeksen til miljø-myndighetene er åpent lavland og våtmark to naturtyper i stadig dårligere tilstand. Den nesten ensidige satsingen på produksjon av dyrefôr (gress) har ført til at det meste av

Stær. Foto: Martin Eggen, naturvernrådgiver i Norsk Ornitologisk Forening.

mangfoldet av kulturarter er tapt de siste 100 årene ifølge en rapport fra Fridtjof Nansens institutt.

Vipe. Foto: Martin Eggen, naturvernrådgiver i Norsk Ornitologisk Forening.

Plantemangfoldet er den viktigste enkeltstående miljøfaktoren for landbruket idag, nettopp fordi den avgjør om det vil være mulig å tilpasse matproduksjonen til endrede miljøforhold. Men plantemangfoldet forsvinner i en rivende fart, og dermed står matsikkerheten i fare. Nedgang i bestandene av insektsflora og en rekke fuglearter knyttet til ulike kulturlandskap er veldokumentert. Mer økologisk produksjon, varierte landskap og skjøtsel av gjengrodde områder vil bøte på dette. Bare på den måten kan man få tilbake det idylliske landskapet fra «Emil i Lønneberget» og Alf Prøysens historier, der natur og kultur samarbeidet og skapte grobunn for stor artsrikdom. Lokalt er kunnskapen om de store naturverdiene ofte laber hos forvaltningsmyndigheter. Det er kommunene rundt omkring i landet som forvalter de viktigste naturverdiene våre. Naturmangfoldloven som kom i 2009 skal sikre at naturen blir sett og hørt.

Det kreves at lovtekst og forskrifter brukes strengt, og at kunnskapen om områdene i nærmiljøet vårt blir betraktelig bedre. Bare på den måten kan man stanse nydyrkning av verdifulle naturområder og restareal i jordbrukets kulturlandskap, hindre dumping av masse i våtmark, boligbygging i verdifull utmarksbeite, nye parkeringsplasser, veier og andre tekniske inngrep som hver dag bygger ned kulturlandskapet og lavlandsnatur. Det «moderne kulturlandskap» motarbeider naturen.
Over 80 % av verdens våtmarker er allerede ødelagt. Overvåkning av fuglebestander gir oss en viktig pekepinn på omgivelsenes tilstand. Fugler responderer raskt på endringer og de er lette å observere. En stor andel av jordbrukslandskapets fuglearter har de siste tiårene vist en markert tilbakegang i store deler av Europa. I en sammenstilling av overvåkingsdata fra 40 europeiske land ble det i perioden 1990 til 2000 registrert negative trender for hele 70 prosent av de 58 fugleartene som ble definert til å være hovedsakelig tilknyttet jordbrukslandskapet. For 30 prosent av artene var nedgangen stor. Mange fugler knyttet til våtmark og utmark i lavlandet har også lave bestander på grunn av stadig dårligere levekår. Det viktigste spørsmålet vi bør stille oss er kanskje hvordan vi definerer et kulturlandskap. Den samlede tilbakegangen for fuglearter i kulturlandskapet har vært på 40 % her til lands, og det kun de siste to tiårene. Er skapelsen av kulturlandskap en prosess der vi motarbeider naturen, temmer den og prøver å skape kortsiktig gevinst og utnyttelse, eller er naturlandskapet også et slags naturområde der det skal være plass til en rik flora av levende skapninger? Veien videre består i å kombinere matproduksjon, boligbygging, fritidsutfoldelse og annen menneskelig aktivitet samtidig som vi tar vare på artene rundt oss.

Krever bever gjeninnført i Finnmark.

Bever var før i tiden vanlig å se i Finnmark. Jakt førte imidlertid til at bestanden ble utryddet på 1800-tallet. Miljøvernforbundet krever at beveren gjeninnføres i fylket.

Foto: Wikipedia.org.

Bever (*Castor fiber*) var før i tiden vanlig å finne i Finnmark. Jakt på pelsdyret førte imidlertid at beveren ble nesten utryddet fra Norge og Europa på 1800-tallet.
I Finnmark ble beveren fullstendig utryddet. Etter den tid har det vært gjort forsøk på å gjenninnføre dyret i fylket, uten å lykkes. Det finnes i dag ca. 50 000 dyr fra Nordland i nord og sørover. Bever er gjennutsatt med stort hell flere steder i Europa. Det har bl.a skjedd med dyr fra Norge. Det finnes i dag rundt 500 000 bever ellers i Europa og antallet vokser. Beveren er den største gnageren i norsk fauna og på den nordlige halvkulen. Den kan bli opptil 90 cm lang, med en halelengde på inntil 30 cm. Dyret blir normalt mellom 15 – 20 kg, men kan i enkelte tilfeller bli opp til 30-40 kg. Beveren lever utelukkende i ferskvann. Beveren lever i familiegrupper. Dyret er kjent for sine store og kraftige demninger i vann og vassdrag. I noen tilfeller kan beverdemningen føre til over-svømmelse av mindre områder. Beveren bygger hytter der den bor og over-vintrer. Disse kan være et par meter høye og flere meter lange, Hyttene er bygd med opptil flere utganger under vann, mens selve hytta er tørr inni. Der lever den, føder unger og har sitt forråd med mat. Beveren foretrekker å spise bjørk, rogn, hassel, vier, osp og selje. Beveren har kraftige fortenner og er derfor godt utrustet til å felle trær.

Bever var før i tiden vanlig å finne i Finnmark. Jakt på pelsdyret førte imidlertid at beveren ble nesten utryddet fra Norge og Europa på 1800-tallet. I Finnmark ble beveren fullstendig utryddet. Etter den tid har det vært gjort forsøk på å gjenninnføre dyret i fylket, uten å lykkes. Det finnes i dag ca. 50 000 dyr fra Nordland i nord og sørover. Bever er gjennutsatt med stort hell flere steder i Europa. Det har bl.a skjedd med dyr fra Norge. Det finnes i dag rundt 500 000 bever ellers i Europa og antallet vokser.

Beveren er den største gnageren i norsk fauna og på den nordlige halvkulen. Den kan bli opptil 90 cm lang, med en halelengde på inntil 30 cm. Dyret blir normalt mellom 15 – 20 kg, men kan i enkelte tilfeller bli opp til 30-40 kg. Beveren lever utelukkende i ferskvann. Beveren lever i familiegrupper. Dyret er kjent for sine store og kraftige demninger i vann og vassdrag. I noen tilfeller kan beverdemninger føre til oversvømmelse av mindre områder. Beveren bygger hytter der den bor og overvintrer. Disse kan være et par meter høye og flere meter lange, Hyttene er bygd med opptil flere utganger under vann, mens selve hytta er tørr inni. Der lever den, føder unger og har sitt forråd med mat. Beveren foretrekker å spise bjørk, rogn, hassel, vier, osp og selje. Beveren har kraftige fortenner og er derfor godt utrustet til å felle trær.

Bever ble på 1960-tallet forsøkt utsatt i Karasjok. Bever er seinere observert i Øvre Anárjohka nasjonalpark, nær grensa til Kautokeino, men ser nå ut å være utdødd igjen. Kan det ha vært tjuvjakt? Siste kjente observasjoner i Finnmark er fra 1985 i Karasjok og 2000 i Porsanger. Miljøvernforbundet har nylig vært i kontakt med Statens naturoppsyn i fylket som heller ikke har sett bever i Finnmark. Beveren er borte. Miljøvernforbundet ønsker beveren tilbake til Finnmark. Beveren var et av de første dyrene som koloniserte Norge etter istiden for 10 000 år siden. I Finnmark levde den inntil 1800-tallet da den ble utryddet. Hvorfor ikke la beveren få komme tilbake? Dette vil berike det biologiske mangfoldet i fylket.

NMF mener det finnes flere steder i Finnmark der man kan sette ut bever. Pasvikdalen og Øvre Anárjohka nasjonalpark er begge steder hvor bever kan trives. Der er det vassdrag, våtmark og bjørkeskog.

Beveren ble utryddet i Finnmark på 1800-tallet etter storstilt jakt. NMF krever at beveren blir tilbakeført i fylket. Det vil styrke det biologiske mangfoldet

Foto: Wikipedia.org.

Norges Miljøvernforbund
Postboks 593
5806 Bergen

Trondheim, 27.11.2018

Deres ref.:	Vår ref. (bes oppgitt ved svar):	Saksbehandler:
[Deres ref.]	2018/10782	Erik Lund

Krav om gjeninnføring av bever i Finnmark

Vi viser til brev av 20. august 2018, oversendt fra Klima og Miljødepartementet 11. september 2018.

Miljøvernforbundet viser til at bever var en vanlig forekommende art i Finnmark på 1800-tallet, og at den på grunn av jakt ble utryddet. På denne bakgrunn krever forbundet av bever gjeninnføres til Finnmark, og viser til at arten er gjenutsatt i mange europeiske land med stort hell.

Miljøvernforbundet viser også til at det tidligere er forsøkt gjenutsetting av bever i Finnmark, men at disse individer nå er borte.

Miljødirektoratet vil understreke at bever er en art med god bestandsstatus i hele det nåværende utbredelsesområdet, og at bestanden i våre naboland Sverige og Finland også er god. Det anses som lite aktuelt å fange og flytte bever for utsetting i vårt nordligste fylke. Slike tiltak vil bare være aktuelt for arter med bestandsstatus på et kritisk lavt nivå for landet som helhet. Fjellreven er et eksempel på dette.

Miljødirektoratet tar utspillet fra Norges Miljøvernforbund til etterretning, men understreker at fangst og flytting av bever til Finnmark ikke er et aktuelt tiltak.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Knut Morten Vangen	Erik Lund
seksjonsleder	seniorrådgiver

Tenk miljø - velg digital postkasse fra e-Boks eller Digipost på www.norge.no.

E-post: post@miljodir.no | **Internett:** www.miljødirektoratet.no | **Organisasjonsnummer:** 999 601 391
Besøksadresser: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim | Grensesvingen 7, 0661 Oslo|
Besøksadresser Statens naturoppsyns lokalkontorer: Se www.naturoppsyn.no

Klimagassutslipp ved inngrep i myr.

Inngrep i myr og våtmark bidrar til store utslipp av både metan og karbondioksid.
Utbygging av vindkraftanlegg i disse naturområdene forsvarer ikke vindkraftens energiproduksjon.
Ødeleggelsen av disse naturområdene overstiger restaureringen av myr og våtmark.

Her er et godt eksempel på hvordan de fleste inngrep ved utbygging av vindkraftverk fører til varierende grad av ødeleggelse av torvmyr. Når myr i hellende terreng blir penetrert med dype kanaler med stein og pukk, vil hele området bli drenert. Vindturbinene på Hitra i bakgrunnen. Foto: Norges Miljøvernforbund.

Samtidig som man får ny kunnskap om myr og myras klimafunksjoner som karbonfanger og karbonlager og dens evne til å holde på kraftige klimagasser som bl.a metan (CH_4), er presset på utbygging av myr større enn noen gang tidligere. At fokuset på denne problemstillingen har økt vises bl.a gjennom forbudet mot nydyrking av myr og å oppnå reduserte klimautslipp gjennom restaurering av myrområder og våtmarker. Dessverre ser det ikke å få noen konsekvenser for de massive vindkraft-utbyggingene som ødelegger enorme arealer med myr i den største industriutbyggingen i norsk historie.

Store arealbeslag

Vindkraftanleggene legger nå beslag på et betydelig større areal enn all annen samlet industri i Norge, ifølge tall fra Statistisk Sentralbyrå. Dette er dramatisk, spesielt ettersom vindkraftutbyggingene foregår i nye naturområder som nå gjennombores av enorme nettverk av anleggsveier, trafoer, oppstillingsplasser og fundament. Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet har bedt henholdsvis Landbruks-direktoratet og Miljø-direktoratet om å utarbeide en plan for restaurering av våtmark for perioden 2016-2020. Planen skal innrettes slik at den medvirker til å oppfylle regjeringens målsettinger om reduserte klimagassutslipp, tilpasning til klimaendringene og bedring i økologisk tilstand.

Restaurering av våtmark
Restaurering av våtmark vil være viktig for å kunne ivareta Norges forpliktelser gjennom internasjonale avtaler. Ifølge Stortingsmelding 14 (2015) Nasjonal handlingsplan for naturmangfold, er restaurering av våtmark, sammen med forbedring av tilstanden i henhold til vannforvaltnings-planene, regjeringens viktigste tiltak for å følge opp det internasjonale målet definert gjennom CBD, om å restaurere minst 15 prosent av forringede økosystemer (Aichimål 15). Direktoratene legger Ramsarkonvensjonens forståelse av våtmark til grunn i denne planen. Våtmarker defineres vidt i Ramsar-konvensjonen, og omfatter blant annet myr, elver, innsjøer, brakkvann og marine områder ned til seks meters dybde. Planen inkluderer ikke marine økosystemer, utover marine strandsoner. Vi støtter oss i denne planen på den kunnskapen som foreligger. Ifølge FNs klimapanel er restaurering av myr et kostnadseffektivt tiltak for å redusere klimagassutslippene i jordbrukssektoren på global skala. Tiltaket ble også beregnet i Klimakur2020 som et kostnadseffektivt tiltak i Norge, men forutsetningene som ble lagt til grunn i Klimakur2020 er ikke like gjeldende for restaurerings-tiltakene slik de er innrettet i dag. Direktoratene påpeker også at det kan være svakheter ved kunnskapsgrunnlaget for beregning av klimaeffekter, og ser det som en naturlig og nødvendig del av planen å framskaffe ny kunnskap om endringer i klimagassutslipp ved restaurering av myr. Drenert myr er en større kilde til CO2-utslipp enn både naturlig og restaurert myr Årsaken til høyere CO2-utslipp i drenert myr er lavere grunnvannstand, tilgang på oksygen og økt nedbryting av det organiske materialet i torvjorda. Restaurering av myr vil redusere dette karbontapet. Ved utvelgelse av prosjekter med tanke på god mål-oppnåelse på klimagass-reduksjon, skal det vurderes hvor vidt det er fungerende grøfter, hvor dypt ned grøftene påvirker det gjenværende torvlaget og omfanget av eksisterende vegetasjon (for eksempel skog).

Urørt myr, et økosystem dannet over millioner av år og et viktig lager av klimagasser.
Foto: Norges Miljøvernforbund.

God måloppnåelse, på delmålet om reduserte klimagassutslipp, kan forventes dersom kriteriene for utvelgelse av restaureringsobjekt følges, vannstanden kommer tilbake til naturlig nivå, samt at myrvegetasjon reetableres. Det er begrenset kunnskap om effekten av myrrestaurering på klimatilpasning (her flomdemping). Re-meandrering av elvestrekninger og gjenåpning av flomsletter er imidlertid eksempler på tiltak som kan styrke naturens egen evne til å dempe effektene av flom. Direktoratene forventer god måloppnåelse på klimatilpasning (flomdemping) ved restaurering av våtmark. I samarbeid med blant annet NVE og gjennom forprosjekter, vil det bli etablert et kunnskapsgrunnlag som gjør det mulig å prioritere de prosjektene som kan gi god måloppnåelse på flomdemping. Hvilke våtmarkstyper som er spesielt viktige å restaurere med tanke på målet om bedret økologisk tilstand, er godt kjent. Tiltakene etter denne planen vil kunne gi betydelig måloppnåelse på dette delmålet; graden vil likevel avhenge av hvilke arealer som restaureres. Ved restaurering av myr legger planen opp til en geografisk tilnærming ved gjennomføring av tiltak, etter en oppstartsfase der allerede kjente arealer i verneområder restaureres. En liknende geografisk tilnærming vil ikke være hensiktsmessig ved restaurering av annen våtmark enn myr, da det her gjerne er snakk om store, og dermed færre tiltak.

Prosjekter som omfattes av denne planen vil ha et stort prisspenn. Det er gjort grove kostnadsoverslag for ulike typer restaurering, og prisen spenner fra kr. 50 000,- til over 30 millioner kroner pr. prosjekt. Et viktig premiss for arbeidet er at det ikke skal være i konflikt med jord- og skogbruksinteresser, og så langt det er mulig, andre viktige samfunnshensyn. Direktoratene ser for seg at restaurering på privat grunn kan skje. Hvis restaurering på privat grunn medfører ulempe for grunneier, må incentiver vurderes. En incentivordning er imidlertid først aktuell dersom en må restaurere områder utenfor vernegrensene for å oppnå de ønskede resultatene for prosjektet. Direktoratene anbefaler utredning av en incentivordning.
Direktoratene mener at regionalt nivå bør være fremtredende i arbeidet med gjennomføringen av planen, og gitt tilstrekkelige budsjetter og et visst omfang av restaureringstiltak bør Fylkesmannen, som prosjektleder, få i ansvar å opprette en regional ressursgruppe. Enorme mengder opplagret CO2 og den mange ganger mer potente klimagassen metan frigjøres når disse myrområdene nå graves opp og utsettes for drenering. Beregninger viser at det gjennomsnittlig bygges mellom 700 – 800 meter vei pr vindturbin, og det er allerede pr. april 2020 bygget 833 vindturbiner og flere er under bygging og/eller konsesjonsgitt.

De fleste av alle vindkraftverkene bygges gjennom myr, til og med de som bygges på fjell. Alle har de varierende mengder myr og skog som ofres for disse ødeleggende industriutbyggingene. Hvordan skal vi klare å restaurere myr og våtmark når vi samtidig ødelegger enorme arealer med disse karbonlagrene og bidrar til enorme utslipp av klimagasser som følge av vindkraftutbygginger? **Det går bare ikke.**
Vi spiser opp hele det klimakuttet vi har forpliktet oss til bare for å kunne produsere den ustabile og unødvendige vindkraften. Alle de andre gode energiløsningene lar vi ligge ubrukt, og starter i helt feil ende med det som ødelegger mest, først. Vi når aldri våre klimamål ved å ofre skog og myr for vindkraft.

Klimagassutslipp fra vindkraftanlegg i naturtype myr, eksempel fra Andmyran, Nordland fylke.
Heldigvis har OED omgjort NVEs vedtak om fristforlengelse og forlenget konsesjonsperiode, men faren er fremdeles ikke helt over. Både selskapet og den tyske ambassaden har truet staten med rettssak. I tillegg er det også en rekke andre vindkraftverk som helt eller delvis bygges på myr.

NMF har regnet på uttørring av myr, og frigjøring av CO2 og metangass fra anleggsområdet på Andmyran.

CO2. Når myra graves opp, frigjøres CO2 fra myr tilsvarende 346 kg/m2.

Metan. Hver m3 myr inneholder 90% vann, og av denne vannmassen er 19 % metangass. Metangass har en vekt på 0,8 kg/m3, og i en m3 myr, er det 144 g metan. Metan har en 28x sterkere klimaeffekt enn CO2, og vil gi 4032 g CO2 ekvivalenter/m3. Totalt metanutslipp fra anleggsarbeid. 19,3 millioner tonn CO2 - 28,8 millioner tonn CO2 ekv Tillegg: Frarøvet naturlig CO2-lagring: 30 g/m2/år Ekstra metanproduksjon i oppgravet myr, vanndammer etc. 19% av totalt vannvolum som har jord/råtten myr iblandet. CO2 lagret i myr 1 665 610 tonn CO2 - 2 470 410 tonn CO2 Totalt CO2-utslipp: Metan + CO2: 20,9 - 31,27 millioner tonn CO2 (Utslipp fra natur i Andmyran utgjør 4,18 - 6,34 tonn CO2 pr. innbygger i Norge) NB: CO2-regnskap på smelting av stål, produksjon av betong, lakk, metallbruk, sjøtransport, lokal transport, drivstoff, sprengstoff, plast og metaller i kraftlinjer, trafostasjoner og SF6-gass er ikke tatt med.

Fakta: Metan ble oppdaget og isolert av Alessandro Volta mellom 1776 og 1778 da han studerte myrgasser fra innsjøen Maggioresjøen.

Tverrsnitt i myr etter inngrep. Myra bygger seg gradvis opp over tusenvis av år De eldste myrene etter forrige istid er over 5000 år gamle. Myra legger på seg 1 mm pr. år, når den er intakt. Det betyr at en myr som er gravd ut en meters dybde tar 1000 år på å komme tilbake til samme høyde. Drenering og penetrering av aurhellen (den tette «membranen» i bunnen av myra, på toppen av morenelaget, gjør at vannet renner ned i grunnen og tørker ut et stort område. Graving av vei som ødelegger aurhellen, vil kunne spre tørken i myra langt mer enn det som kalkuleres i dag. Restaurering av myr er tilnærmet umulig.
Foto: Norges Miljøvernforbund.

Reataurering av myr?
Det er heller tvilsomt om noen av arealene som bygges ned med anleggsveier noensinne kommer til å bli tilbakeført eller restaurert. For det første har forvaltningsmyndighetene ved NVE ingen garanti for at de i det hele tatt får noen som helst god økonomisk plan fra konsesjonshaver i det 12. året etter driftsstart slik det er nedfelt i energiloven. NVE følger ikke opp eksisterende anlegg som har passert det 12. året, og har heller ingen forhandlingskort ovenfor selskap som kjører med røde

tall etter å ha tappet selskapet for subsidier og driftsmidler gjennom de første driftsårene. I tillegg så har de fleste avtaler mellom utbygger og grunneiere en klausul om at grunneier kan beholde veiene også etter at anlegget (kanskje) en gang blir demontert ved utløp av konsesjonsperioden. De arealene med myr og andre karbon- og metanlagrende naturtyper er med all sannsynlighet ødelagt for all fremtid.

Norge har forpliktet seg til å restaurere myrområder. En kubikkmeter myr kan inneholde 346 kg CO2, og 4 kg metangass. For hver kvadratmeter/kubikkmeter myr som grave opp eller dreneres, vil det ta minimum 1000 år å få den tilbake. Sannsynligvis er sjansen meget liten for at dette skjer. Myr som dreneres på ett år, vil kreve 1000 kvadratmeter restaurert eller vernet myr for å kompensere for klimagassutslippet. Hvis vi ser på flate moreneområder i daler i Norge i dag, vil vi se at mesteparten er drenert og dyrket. Det er svært få arealer igjen med intakt myr/våtmark, og de myrarealene som ikke risikerer å bli dyrket, blir nå brukt som industrianlegg for vindkraft.
Kilde: Miljødirektoratet; Plan for restaurering av våtmark i Norge (2016-2020).

Norges Miljøvernforbund krever at myrområder og våtmark legges inn under et strengt vern, som truet naturrtype, og samtidig et naturlig, levende og verdifullt klimagasslager.

Øyenstikkere er en grupppe insekter som trives i myrområde. Fotoet viser en Senhøstlibelle (Sympetrum striolatum) hann. Foto Norges Miljøvernforbund.

STØTT OSS
BLI MEDLEM
nmf.no/medlem

Fremmede arter

I hele landet vårt finner man fremmede arter. Menneskets uvitenhet og skjødesløshet har ført til at det enkelte steder foregår en økologisk krig mellom fremmede og stedegne arter langs kysten. Fremmede arter fortrenger og ødelegger arter og økosystem som har utviklet seg over flere titusenvis av år.

En av de mest skadelige belastningene et økosystem kan bli utsatt for er innførselen av en eller flere fremmede arter. Fremmede arter er arter som lever utenfor deres naturlige utbredelsesområde. Mennesket har i alle tider forsøkt å leke med naturen.

Australia er et skrekk-eksempel på dette. Det tidligere Sovjet, nå Russland, har indirekte gitt Norge både kongekrabben, pukkellaksen og mårhunden. Alle er arter som i sin tid ble introdusert til de vestlige delene av Sovjet i et forsøk på å danne nytt nærings-grunnlag for en sulten befolkning.

Minken har spredd til alle økosystem i Norge. Foto: Jan - Ove Gjershaug, NINA.

Her hjemme har vi for eksempel også amerikansk hummer. Historien forteller at overskudd av amerikansk hummer fra torgsalg ble kastet utfor kaia i Oslo. I dag har hummeren spredd seg til kysten av Møre og Romsdal og til den svenske skjær-gården. Arten er i dag en trussel mot vår egen hummer. Amerikansk hummer er større enn den europeiske og kan smitte den europeiske hummeren med sykdom.

I en tid med mye diskusjoner om plast er det viktig å vite at fremmede arter også «haiker» med marint avfall.

Dørstokkarter

Fremmede arter som ikke ennå ikke har etablert seg i norsk fauna, kalles dør-stokkarter. I en tid med økende klimaendringer, finner man en rekke arter som må regnes som dørstokkarter. Kinesisk ullhåndskrabbe har etablert seg i svensk fauna, men ikke i Norge.Sannsynligvis er det temperaturen som hindrer den fra å etablere seg i faunaen vår.

Regionale fremmede arter

Innen landets grenser finner man regionale fremmede arter. Dette er arter som f.eks gjedde, pinnsvin, rødrev og gran. Rødrev og pinnsvin kan gjøre stor skade for bakkehekkende fugl om de etablerer seg på kysten. Gjedde kan ødelegge for ørret og røye om de havner i deres økosystem.

Oversikt over utvalgte regionale fremmede arter:

Gjedde

Foto: Erling Svensen.

Gjedden (*Esox lucius*) er en rovfisk. Trives best i innsjøer og vassdrag med stillestående vann og mye vegitasjon. Naturlig forekomst på Østlandet, Trøndelag, Troms og Finnmark. Ved spredning til andre vassdrag kan gjedden gjøre stor skade på stedegne fiskebestander.

Pinnsvin

Foto: Wikipedia.org./ Michael Gäbler.

Pinnsvinet *(Erinaceus europaeus*) lever naturlig på fastlandet, nord til Trøndelag. Utsatt på enkelte øyer og i Nordland fylke. Skadedyr overfor bakkehekkende fugl.

Rødrev

Foto: Wikipedia.org.

Rødrev (*Vulpes vulpes*) finnes over hele landet. Normalt er dette et skogsdyr. Bygging av bruer og tuneller har imidlertid ført til at reven har fått tilgang til mange av landets øyer, der den formerer og sprer seg. Reven kan gjøre stor skade blant f.eks bakkehekkende fugl. Som følge av klima-endringer har skoggrensen også blitt høyere. Dette har ført til at rødreven har kommet i konflikt med fjellreven, som er en truet art. På Varanger-halvøya, Finnmark, har myndighetene skutt ned rødrevbestanden til fordel for fjellreven.

Gran

Foto: Wikipedia.org.

Grana (*Picea abies*) lever naturlig sør for Saltfjellet. Grana, ikke nord for Rana heter det. Brukes som bygningsmateriale. Grana fortrenger annen fauna når den etablerer seg i Nord-Norge.

Makrell

Foto: Erling Svensen.

Makrellen (*Scomber scom-brus)* er en art som normalt er å finne utenfor Sør- og Vest-landet. De siste årene har det imidlertid vært fisket store mengder makrell på kysten av Nord-Norge. Sannsynligvis er det klimaendringene og et varmere hav som har ført til at makrellen har trukket nordover. NMF ser med sterk uro på den mengden av makrell som kommer til kysten av Nord-Norge hvert år. Makrellen er en rovfisk som kan beite hardt på både yngel av sild og lodde. Dette er viktige arter for de øvrige økosystem som blir skadelidende i mangel på disse. NMF har foreslått en to-delt forvaltning av makrellen. NMF krever at makrellen nedfiskes til et bærekraftig nivå.

Oversikt over utvalgte fremmede arter:

Foto: Jan - Ove Gjershaug, NINA.

Minken
(*Neovison vison*) er et mårdyr, opprinnelig fra Nord-Amerika, men som har blitt introdusert til Europa for pelsdyroppdrett. Mye mink har imidlertid rømt og klart å tilpasse seg nye habitater, der de så har formert seg uten kontroll og spredd seg. Minken gjør stor skade blant bakkehekkende fugl, så vel langs hele kysten, som på innlandet. Det er de siste årene gjort vellykkede desimerings-forsøk på trøndelagskysten ved bruk av hund. Minken finnes i alle økosystem i Norge.

Våtmark

Kanadagås

Foto: Wikipedia.org.

Kanadagås (*Branta canadensis*) er en art som opprinnelig ble importert for å øke antall jaktbare arter. Har tilpasset seg vår fauna og formert seg godt. Finnes over hele landet. Fortrenger vår egen hvitkinngås.

Bisamrotte

Foto: Sissel Hokland.

Bisamrotte
(Ondatran zibethicus) eller bisam. Siden den ikke var i slekt med rotta, ble den på begynnelsen av 1900-tallet til Europa. Bisam kommer opprinnelig fra USA, Canada og Alaska. Etter den tid har flere individer rømt og spredd seg, deriblant til Norge. Her i landet finner man små bestander av bisam i bl.a Hattfjelldalen i Nordland, Indre Troms, Pasvikdalen i Finnmark og Lierne i Nord–Trøndelag. Bisam trivest i våtmarksområder langs vassdrag. Arten kan dele hi med bever. Det er ikke funnet noen kjente økologiske effekter av bisam.

Vasspest

Foto: Dag Berge, NIVA.

Vasspest (*Elodea canadensis*) er en ferskvannsart, opprinnelig fra det nordlige Amerika. Vasspesten ble første gang introdusert til Norge (Østensjøvannet i Oslo) i 1925. spredd til nærmere 75 innsjøer og vassdrag på Østlandet, Trøndelag og langs kysten til Rogaland. Planten er en undervannsplante. Den opptrer både som korte, ugreinete skudd og lange, forgreinete skuddvaser. Planten kan strekke seg fra bunnen opp til vannoverflaten fra 2-3 meters dyp (maksimalt 8 meter) og kan være rotfestet eller frittflytende. Fortrenger andre planter og dens vekst og spredning. Kan endre vannkvaliteten, som kan endre leveforholdene for andre organismer.

Mårhund

Foto: Roger Brendhagen.

Mårhunden (*Nyctereutes procyonoides*) tilhører hundefamilien og er en fremmed art i norsk som opprinnelig kommer fra de østlige delene av Russland og Asia. Russerne flyttet 9000 dyr i perioden 1929 - 1955 inn i den europeiske delen av det tidligere Sovjetunionen for å spre dette populære pelsdyret over et større område. Flere russere ville da kunne dra nytte av å jakte på pelsdyret. I dag finner man mårhund i det meste av øst-Europa, Italia, Sveits, Finland, Danmark og Sverige.

Villsvin
Innvandrende art fra Sverige. Gjør stor skade overfor lanbruket. Bærer og spreder av svinepest.

Sørhare

Sørharen (*Lepus europaeus*) er en av sikkert flere arter som utvider sine leveområder inn i Norge som følge av klima-endringene. Arten, som normalt lever lenger sør en vår hare, nordharen, er den eneste andre arten av hare i Europa. Sørharen er utsatt i sør-Sverige og sprer seg nå nord-vestover. Sørharen er noe større og slankere enn vår hare og blir ikke hvit om vinteren. Arten er bærer av sykdommer, som er farlige for vår hare. For øvrig kan sørharen fortrenge nord-haren i kampen om mat og leveområder.

Forskarar fryktar denne haren

Ein større og ikkje fullt så nusseleg haretype er i ferd med å få fotfeste i Noreg. No fryktar Statskog at sørharen kan kome til å skvise ut den norske skogsharen.

Sørharen er vanleg i Sverige, Danmark og andre europeiske land, men står på lista over artar som er uønskte i Noreg. Foto: MOdmate / Wikimedia Commons

Faksimile Nationen 23.11.16

Fasan

Foto: Wikipedia.org.

Fasanen (*Pasianus colcohicus)* kommer opprinnelig fra Asia. Arten har siden 1950-tallet regelmessig vært utsatt i bl.a Rogaland og på Øst-landet med formål å trene fugle-hunder og jakte. Det finnes i dag levedyktige bestander på Jæren i Rogaland og i Østlandet og ved bl.a Mjøsa.

NMF har i eget skriv krevd av Miljømyndighetene at importen stanses. Det må også åpnes fri jakt på fasan og kanadagås.

Sitkagran

Etter krigen var sitkagrana viktig i forbindelse med skogreisninga.
Sitkagrana vokser naturlig langs vestkysten av Nord-Amerika. Arten trives best i et fuktig miljø, og tåler vind og saltdrev godt. Dette skaper et konkurranse-fortrinn overfor andre treslag langs kysten, og sitkagran blir derfor ofte foretrukket foran for eksempel gran *(Picea abies)*, som er det vanligste økonomiske treslaget i landet forøvrig. Sitkagrana vokser raskt og setter kongler tidlig. Lav frømasse gjør at evnen til å kunne spre seg over lengre avstander er høyere sammenliknet med andre bartrær. Redusert beite-trykk, opphør av beiting, slått og lyngbrenning kan medføre til økt etablerings-muligheter for arten. Det er spesielt åpne landskap i kystnære områder som er utsatt for spredning og etablering av sitkagran. Arten viser ikke stor evne til å spre seg i allerede etablert skog.

Sitkagrana en uønska art

«En versting i norsk natur»

Sitkagran er det mest plantede innførte treslaget i Norge.

Faksimile fra Sunnmørsposten 06.03.17.

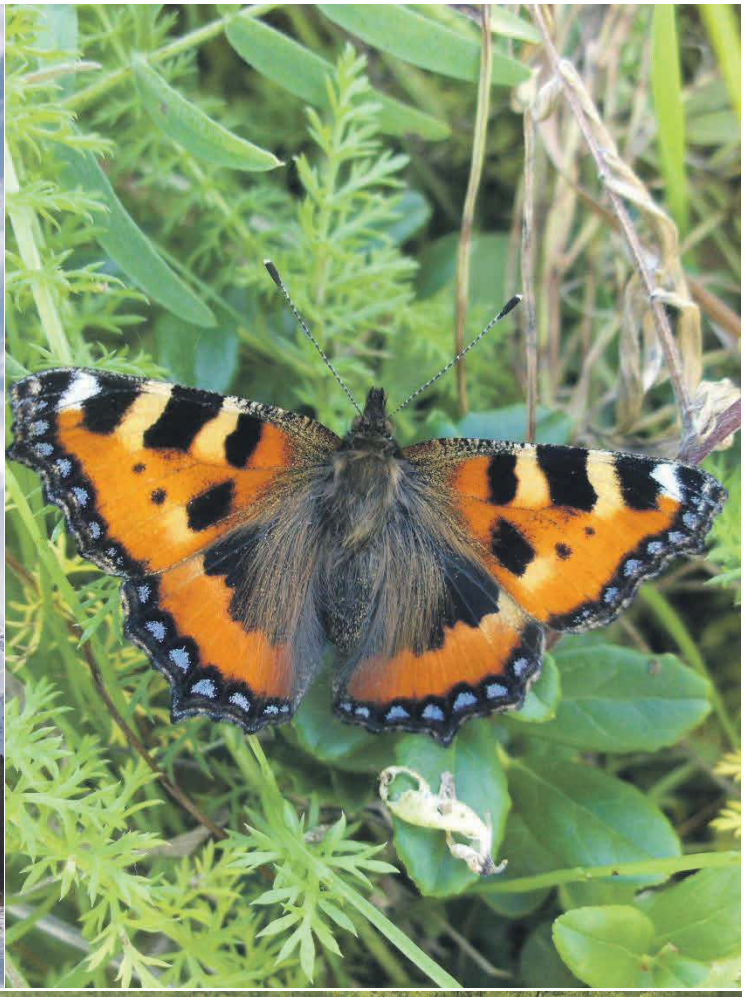

Alle foto: Norges Miljøvernforbund.

FLAGGERMUS
– fascinerende, men sårbar

Er det lenge siden du sist så flaggermus?

Flaggermus er en dyregruppe de fleste vet eksisterer, men som de færreste har sett. Flaggermusa finnes over det meste av landet, men er sårbar ved forstyrrelser. Hvis du en kveld er ute og går i en park, langs et tjern eller i nærheten av en kirke eller andre eldre bygninger så skal du se etter flaggermusa. Flaksende rundt lyskilder, rett over skogen eller like over tjernet jakter flaggermusa på insekter. Det er fascinerende å se de presise bevegelsene flaggermusa gjør for å klare å fange insekter. Er du heldig får du se når vannflaggermusa stuper ned mot vannoverflaten tar et innsekt og flyr videre. I Norge finnes det 12 arter av flaggermus, som alle tilhører familien glattnese-flaggermus.
Flaggermus er pattedyr, har pels, føder levende unger og er det eneste pattedyret som aktivt flyr. Vingenes bæreflate består av tynn flygehud mellom de sterkt forlengede fingrene på forbeina, bakbeina og halen. De fleste artene i Norge får bare en unge.
Flaggermus finnes over det meste av landet, men den nordligste kolonien finnes i Målselv i Troms. Der finnes det en koloni med nordflaggermus, en art som dominerer i Nord-Norge.
Bakgrunnen for at de fleste har så lite kjennskap og kunnskap om flaggermus er at de er vanskelig å studere.
Flaggermus er nattaktiv og i mørket er det ikke bestan-dig like enkelt å skille arter fra hverandre. Dessuten flyr de raskt og vinglete og da er de ikke bestandig lett å få øye på. Selv om flaggermusa ikke er blind, bruker de høyfrekvente lyder og ekko for navigere i luften og i jakten etter insekter. For å klare å lokalisere flaggermusa om natta kan man bruke flaggermusdetektor, et instru-ment som gjengir flaggermusenes lyder. Når en flaggermus kommer flyvende forbi deg kan man høre hvordan den intense lyden øker i frekvens når den nærmer seg. Siden alle arter av flaggermus har forskjellig frekvens på de høyfrekvente lydene, kan man skille de fleste artene fra hverandre ved å bruke flaggermus-detektor. Som alltid i naturen vil det allikevel være nødvendig å kjenne til de ulike arters utbredelse for å være sikker på at man har funnet rett art.

Foto: Jeoren van der Kooij

Miljøvernforbundets kurs og konferansesenter på Seletun, utenfor Bergen, har skaffet seg flagger-musdetektor. Der har vi gjennom flere år hatt muligheten til å studere og bli kjent med vannflaggermusa (*Myotis daubentonii*). Vannflaggermusa er en tallrik art på Seletun og langs Hauglandsvassdraget og ser ut til trives i området. Går man ned på kaia ved naustet kan man en fin sommerkveld få øye på opptil flere vannflaggermus, der de jakter etter insekter. Ved bruk av detektoren kan vi få øye på flaggermusa på et langt tidligere tidspunkt og det har gitt oss mulighet til å studere flaggermusa mer nøye. Det er spennende å se hvor nær flaggermusa egentlig kommer oss mennesker før den endrer kurs og flyr bort igjen.
Flaggermusdetektor er et viktig instru-ment i vårt arbeid med å øke kunn-skapen om vannflaggermusa blant våre medlem-mer og gjester som besøker Seletun. Vannflaggermusa er en vanlig art i Sør-Norge og finnes så langt nordover som i Levanger i Nord-Trøndelag. Arten trives best i løv- og barskog miljø i tilknytning vann og stilleflytende elver. Vannflaggermusa jakter gjerne like over vannoverflaten og tar insekter både i luften og på vannet. Som dagtilholdssted om sommeren trives de best i hule trær og i bergsprekker. Vinterkoloniene av vannflaggermus består av noen titalls individer. Vannflaggermusa har en kroppslengde på rundt 4-5 cm og kan ha et vingespenn på 24-27 cm. Vannflaggermusa er fredet, men ikke rødlistet i Norge.
Flaggermus overvintrer gjerne i gamle hule trær, i grotter, nedlagte gruver, i trevegger, på loft, kjeller og i pipekledning. Flaggermusa trenger ikke store åpningen for å komme inn og gjør aldri skade på treverk for å komme til. Man skal aldri forsøke å vekke ei flaggermus i dvale noe som vil medføre at dyret dør. Sommerkolonier av flaggermus i hus består nesten utelukkende av hunner og unger. Ungene blir flyvedyktige etter 3-4 uker og vil før den tid være helt avhengig av morsmelk. Flaggermusa er svært sårbar ved forstyrrelser også i denne perioden. Flaggermusa har ulike kolonier gjennom året avhengig av hvor i landet man er. Det som er viktig er at en ikke ødelegger flaggermusenes mulighet til å finne seg overvintrings- og hvilesteder. Som nevnt trenger de ikke store åpningen for å komme i skjul. Riving av eldre bygninger og kjemisk behandling av skog er tiltak som truer flaggermusa. Har man funnet en koloni må man også se til at katter ikke kommer til da disse enkelt dreper flaggermus.
Har du lyst til å bli mer kjent med flaggermusa i ditt nærmiljø bør du skaffe deg en flaggermusdetektor. Detektoren vil gi deg en muligheten til å bli kjent med en fasinerende, men sårbar dyregruppe. Du kan også sette opp flaggermuskasser for å avhjelpe flaggermusa med sommerboliger.

Foto: Keith Redford & Jeroen van der Kooij.

Visste du at..

- flaggermusene utgjør nær 1/4 av alle verdens pattedyrarter?
- flaggermus finnes over hele kloden, bortsett fra i Arktis og Antarktis?
- 12 flaggermusarter er påvist i Norge?
- flaggermusene er de eneste pattedyr som kan fly?
- europeiske flaggermus ikke lever av blod, som vampyrflaggermus , men kun lever av insekter?
- en flaggermus kan spise over 3000 insekter på en natt?
- hos de fleste av våre flagger musarter får hver hunn bare en unge i året?
- noen flaggermus kan bli over 30 år gamle?
- dvergflaggermusa er så liten at tre individer får plass i en fyrstikkeske?
- flaggermusene er fredet etter norsk lov?

Foto: Jeoren van der Kooij.

Balsfjorden og Balsfjord våtmarkssystem

Kjetil Åkra & Arild Endal, Fjordmuseet, Midt-Troms Museum.

Norge er fjordenes land og våre fjorder er mangeartet og varierte og er en sentral del av noen av verdens vakreste landskap. Vi er med rette kjent for dette, noe både nordmenn og turister vet å sette pris på. Men fjordene våre er også sårbare økosystemer som har vært og vil være sentrale for mulighetene til bosetning langs store deler av vår langstrakte kyst. Og de er leveområder for helt spesielle dyre- og plantesamfunn. Som våtmarker er de sentrale naturtyper. Av fjordene i Nord-Norge står Balsfjorden (Balsfjorden og Tromsø kommuner) i en særstilling når det gjelder livsmiljø.

Parti av Balsfjorden. Foto: Norges Miljøvernforbund.

Balsfjorden er en terskelfjord, d.v.s. en fjord hvor munningen er meget grunn, noe som resulterer i liten vannutskiftning med sjøvannet i havområder og nærliggende fjorder. Dette har konsekvenser for økosystemene og livet i fjorden. Terkslene ligger ved Ryøya i vest og ved Tromsøya i øst. Ved Ryøya varierer terskelen fra ca. 45 m nord for øya til ca. seks meter sør for øya, mens tersklene ved Tromsøya er ca. syv meter ved Tromsøybrua og ca 12,5 meter ved Sandnessundbrua. Gjennomsnittlig forskjell mellom flo og fjære ved Tromsø er 1,6 meter, mens største forskjell er 3,98 meter. Til tross for tersklene er det enorme mengder vann som flyttes av tidevannskreftene hvert døgn, 452 mill. m3 fire ganger på 25 timer ved 1.6 meters tidevannsforskjell og hele 791 mill. m3 ved 2,8 meters tidevannsforskjell. Dette er imidlertid kun overflatevann og det aller meste av vannet i fjorden er stasjonært, d.v.s.

det skiftes ikke ut med vann fra områdene utenfor Balsfjorden. Vannet i Balsfjorden blandes vertikalt to ganger i året. Balsfjorden er ca. 67 km lang om man trekker en linje midtfjords fra linjen fra Tromsø-Kvaløybrua (den ene terskelen) til Nordkjosbotn helt innerst i fjorden og går i nordøstlig/sørvestlig retning. Bredden varierer fra mellom to til syv kilometer og den er ikke utpreget dyp. Det største dypet er registrert utenfor Malangseidet og er ca. 189 m. Det finnes en sidefjord i Balsfjorden, Ramfjorden, som går ca. 13 km østover like innenfor munningen av Balsfjorden. Mesteparten av Balsfjorden ligger i Balsfjord kommune, den ytre delen ligger i Tromsø kommune.
Balsfjorden karakteriseres av fjellmassivene rundt fjorden med enkelte flatere partier innimellom og flere daler som munner til fjorden. Den indre delen er relativt grunn, ikke mer enn ca 100 meter på det dypeste. Det er i den indre delen at de største og mest interessante områdene som kan karakteriseres som våtmarker finnes, spesielt ved siden av kommunesenteret Storsteinnes samt ved Nordkjosbotn.
Det dreier seg her om store mudderflater eller såkalte leirer som eksponeres ved lavvann. Det finnes flere slike leirer, bl.a. ved Svartnes og ved Kobbevågen i Tromsødelen av fjorden.

Grunnvannsområdet ved Sørskjosleira strekker seg dessuten videre utover fjorden på vestsida gjennom Bottolf-senvika og ut mot området som kalles Skjæran til Tennes, men Bottolfsenvika i midten er skilt fra Sørkjosleira mot øst og Skjæran mot vest av industriområder som helt eller delvis ligger på utfyllinger av fjæreområdet. I enden av fjorden finnes det også flere store grunnvannsområder, særlig rundt Tromsøya med Langnes, Håkøybotn og Tisnes, men også mange små fjærer. Håkøybotn og Tisnes er meget viktige fugleområder. Det kan også nevnes at det finnes et annet, separat Ramsarområde, ved utløpet av Målselva. Av disse grunt-vannsområdene så er Sørkjos-leira, Kobbevågen og elvedeltaet ved Nordkjosbotn vernet som naturreservater fra 1995. Sørkjosleira og Kobbevågen ble deretter innlemmet i RAMSAR-konvensjonens områder over internasjonalt verneverdige våtmarker i 2002. Det er hovedsakelig fuglelivet som er motivet både bak den norske fredningen fra 1995 og hevelsen av statusen til Ramsarområder, men Balsfjorden er så mye mer enn disse verneområdene alene.

Selv om selve fjorden og sjøen ikke regnes som våtmarker i den forstand, forståes Balsfjorden best når den ses under ett og denne artikkelen vil følgelig behandle hele fjorden som et økosystem og gå litt i detalj på de spesielle naturkvalitetene man finner i fjorden. Fuglelivet i Balsfjorden er rikt. Det er spesielt Sørkjosleira som blir fremhevet som viktig for fuglelivet. Dette grunnvanns-området har to større elver og en rekke mindre bekker som renner ut direkte på og gjennom mudderflatene, noe som fører til at vannet får lav saltholdighet. Dette er gunstig for flere typer muslinger og skjell, spesielt østersjøskjellet, *Limecola balthica* (tidligere *Macoma balthica*) som finnes i svært store tettheter på Sørkjsoleira. Den store tettheten av både østersjø-skjellet og andre arter som hjerteskjell, blåskjell, kuskjell o.a. gjør hele Sørkjosleira til et veldig attraktivt matfat for fugler hvor fødeopptak blir svært effektivt. En art som bruker Sørkjosleira og andre grunnvannsområder langs Balsfjorden er polarsnipa (*Calidris canutus*).

Ramsarområdet i Balsfjorden. Kart: Naturbase.no

Den er helt avhengig av å finne lett tilgjengelig mat i Balsfjorden ettersom den trenger å leggeopp betydelige fettreserver for turen over Atlanterhavet til hekkeområdene på Grønland og det nordlige Canada. Arten overvintrer i fjæreområder ved Storbritannia, Tyskland, Nederland og Frankrike og tilbringer ca. 2 uker i mai i Balsfjorden hvert år. Det er mye takket være polarsnipa at Sørkjosleira og de andre våtmarksområdene langs Balsfjorden i sin tid ble vernet. Totalt er 196 arter av fugler observert i Sørkjosleira, mange av disse er arter som observeres under trekket om våren og høsten mens noen er arter som bruker Balsfjorden som overvintringsområde (inkludert spesielle arter som islom og gulnebblom). Mange arter hekker også i og ved fjorden.

Men selv om fuglelivet gjerne er det som trekkes mest frem som en kvalitet ved Balsfjordens våtmarker, må en ikke overse det dyre og plantelivet som finnes under sjøoverflaten. Balsfjord har for eksempel meget store forekomster av ålegress (*Zostera marina*), en marin karplante som danner store sammenhengende «gressplener» på dybder fra ca. 2 – 10 m. I Balsfjorden er disse ålegressengene kartlagt og det har vist seg at de er både store, sammenhengende og i veldig god tilstand. Engene finnes fortrinnsvis utenfor fjæremålet ved Sørkjosleira og i enkelte belter utover fjorden. Ålegressenger er veldig viktig leveområder for fisk, fiskeyngel, krepsdyr og mange andre typer dyr. Samtidig er ålegressengene veldig sårbare ovenfor forurensing, fysiske forstyrrelser og forandringer i livsmiljø.

Sportegn etter fjæremark. Foto: Wikimedia.org.

Balsfjorden har mye bløtbunn d.v.s. sedimenter. Dette gir livsbetingelser for flere typer fisk og virvelløse dyr.
Blant annet er mer enn 70 arter av fåbørstemark (Polychateta) registrert i fjorden og det inkluderer en art som ble beskrevet som ny for vitenskapen i 1998,
Mange vanlige arter av bunnfisk finnes også i Balsfjorden, med store tettheter av rokker, diverse flyndrearter og andre. Og ikke minst, Balsfjorden har fremdeles en god bestand av dypvannsreker (Pandalus borealis). Noen kilder oppgir at det er den fjorden som har størst forekomst av unge reker og dermed tilsynelatende best tilvekst. For tiden drives det lite kommersielt rekefiske i fjorden, kun en båt driver regelmessige fiske. Fjorden har vært vernet for rekefiske inntil nylig (200 meters-grense). To fiskearter som opptrer i Balsfjorden er meget spesielle. Det dreier seg om balsfjordsilda og lodda. Førstnevnte har gjennom genetiske analyser vist seg å være en annen art enn atlanterhavssilda (*Clupea harengus*), nemlig stillehavs-sild (*C. pallasii*). Denne finnes også i Rossfjorden, men bestandens tilstand der er dårlig kjent. Sannsynligvis dreier disse to forekomstene av stilehavssild i Norge seg om relikte bestander. Stillehavssilda har åpenbart spredt seg langs den russiske sibirkysten da de klimatiske forholdene var gunstigere og senere forsvunnet fra de fleste områdene. Det finnes også en relikt forekomst i Kvitsjøen og en i Karahavet i Russland. Genetiske undersøkelser viser at balsfjordsilda kun har minimal innblanding med atlanterhavssilda og den særpreger seg ved at den lever hele sitt livsløp innenfor fjorden. Kjente gyteplasser er ved Skjæran, men det vites ikke hvor god gytesuksess balsfjordsilda har i dag. Den har fått rødlistestatus som Near Threatened (NT).

Balfjordsild. Foto: Kjetil Åkre.

Lodda er en art som finnes i store mengder i Barentshavet, men det finnes også en isolert populasjon i Balsfjorden, noe som er veldig spesielt for denne arten.

Også denne populasjonen lever hele sitt livsløp innenfor fjordens grenser. Under gytinga i de indre deler av Balsfjorden foregår det et tradisjonelt fiske etter arten og Balsfjord er ett av de ytterst få stedene i Norge, om ikke det eneste, hvor man spiser lodde. Imidlertid spiser japanere lodde og på Grønland brukes tørket lodde.

Fjæra og mudderflatene har mange ulike arter av virvelløse dyr og også flere fiskearter som trives på grunt vann og i brakkvann. Karakteristisk for disse leirene er den vanlige fjæremarken (Arenicola marina) som kan opptre i enorme antall, synliggjort av eksrementhaugene som kveiles oppå mudderflatene.

Tang og tare mangler stort sett på selve mudderflatene, unntatt der det er steiner eller tilstrekkelig størrelse på grusen til at de kan feste seg, men i fjøreområdene finnes de vanlige tang og tare-artene i stort antall. Mudderflatene domineres gjerne av flere arter av grønnalger enkelte steder, spesielt i elveløpene. Tilstanden til alge-populasjonene i Balsfjorden er etter alt å dømme gode. Det er relativt lite industri knyttet til selve fjorden med unntak av Tromsøområdet og forurensingsbelastningen ser ut til å være forholdsvis liten. Et støøre industriområde finnes på Bergneset (EWOS) og et entreprenørfirma har tilhold på en utfylt odde ved Bottolfsen-vika ikke langt fra Sørkjos-leira. Her har det vært dumpet fyllmasse fra ulike kilder i fjæra.

Imidlertid ligger Storsteinnes Meieri på en halvhøy mellom Bottolfsenvika og Sørkjosleira og det slippes mindre mengder organisk avfall med spillvann direkte ut i fjorden fra meieriet. Effektene på livet i sjøen er ikke undersøkt, men det vites at dette avfallet (bestående av melkerester) spises av i hvert fall torsk. Hvor stor forurensings-belastningen er fra Tromsø by er ikke sikkert, men det er i hvert fall forholdsvis lite drivavfall å spore i de indre delene av Balsfjorden.

Det har tidligere vært oppdrett i fjorden, men da av torsk. Dette varte ikke så veldig lenge. Skal man tro lokalkjente så var påvirkningen av dette anlegget på villfisk betydelig og det har vært bemerket at villfisken fanget nær anlegget var nærmest uspiselig. Det har også vært gjort forsøk med blåskjelloppdrett i fjorden, men heller ikke det eksisterer lengre.

Balsfjorden har lenge vært gjenstand for omfattende vitenskapelige undersøkelser og det finnes dataserier langt tilbake i tiden fra fjorden. Dette betyr at fjorden er verdifull også som en referansefjord for fremtidig forskning. Blant annet har Universitetet i Tromsø undersøkt torskens spisevaner i fjorden og det er ellers et stort antall vitneskaplige artikler tilgjengelige som helt eller delvis omfatter Balsfjorden.

Fremmede arter

Kongekrabben har etablert seg i fjorden. Hvorvidt den er fraktet dit eller vandret dit selv, er ikke kjent. Det er usikkert hvor store skader krabben har gjort på det unike økosystemet. NMF jobber med å få nedfisket krabben i fjorden samt å få undersøkt eventuelle konsekvenser av etableringen. Det er en kjent sak at kongekrabben gjør stor skade på de marine økosystem. Minken har også etablert seg i fjorden og er en trussel overfor bakkehekkende fugl.

Til tross for at tilstanden i fjorden i dag kan karakteri-seres som god så er presset på fjorden fra menneskelige aktiviteter nær konstant. Et oppdrettsfirma søkte om konsesjon for to anlegg i 2013, men ble avvist, og i 2019 ble det kjent at et annet selskap har søkt om dispen-sasjon fra nåværende kystsoneplan for å få plassere to anlegg på samme steder det ble søkt om i 2013. Det ene av dette anlegget skal være et forsøksanlegg med såkalte «donut» semilukkede merder, men dette anlegget skal forsynes av settefisk fra et regulært åpent anlegg på den andre lokaliteten. Balsfjorden er per i dag kun en av to fjorder i Troms fylke som er oppdrettsfrie (om en regner med den indre delen av Ullsfjorden). Fremtiden får vise om fjorden fortsatt skal få beholde sine unike biologiske kvaliteter eller om den vil bli en del av styresmaktenes store satsing på marine næringer.

Gi ulven en sjanse!

Skal ulven i den sør-Skandinaviske ulvebestanden ha en framtid må man gi ulven østfra, Finland og Russland, muligheten til å komme seg sørover. Nye gener trengs. Er man istand til å skyte ulven for å drepe, kan man også skyte for å bedøve og flytte dyrene. Myndighetene må snarlig fremlegge en strategi for hvordan man kan fange og flytte innvandrende ulv fra Nord- Norge til Østlandet.

Desember 2018 ble det skutt 2 ulver i Pasvik i Finnmark. Frykten for at ulven skulle være en trussel mot rein og sau, brukes som argument for jakta. Det ble i forkant av jakta funnet 57 sau og 5 rein, dokumentert drept av ulv. På nyåret ble det gitt enda en ny fellingstillatelse på ulv. Denne ulven ble heldigvis ikke skutt, Rovviltnemda åpner hvert år for betingede skade- og fellingstillatelser på ulv. Dette gjelder ulv fra Finland og Russland. Myndighetene frykter at ulven skal etablere seg i reindriftsområdene og det er også i forvaltningsplanen for rovdyr i region 8 bestemt at man ikke skal ha ulv i Finnmark. NMF har merket at det ikke ønskes ulv i reindriftsområder, men må man skyte og drepe dyrene? Ulven er i dag en kritisk truet art i Norge. Mesteparten av de kjente forekomstene av ulv i landet finner man i dag på Østlandet. Der finner man den sør-skandinaviske ulve-bestanden som Norge deler med Sverige. Bestanden er preget av innavl med svakt genetisk mangfold. Innvandrende ulv fra Finland og Russland er livsnerven for den sør- skandinaviske ulve-bestanden.

Ulv fra øst er de eneste som kan bidra til å styrke det genetiske mangfoldet i den sør- Skandinaviske ulve-bestanden. Disse dyrene er særdeles viktige, genetisk viktige. Tilførsel av nytt genetisk materiale via ulv østfra skjer altfor sjelden. Dyrene skytes gjerne før de kommer fram. NMF ser det som en nødvendighet at man så langt det er mulig, hjelper ulv østfra sørover. Det observeres sportegn fra ulv i Nord-Norge nesten hver vinter.

NMF foreslår at myndighetene tar ansvar for ulven og bidrar til følgende: Enhver ulv som observeres i Finnmark og som kan være en trussel mot reindrifta søkes så langt det er praktisk mulig å bedøves for frakt sørover til den sør-Skandinaviske ulve-bestanden. Dette har svenskene gjort. Flytting av dyr praktiseres for øvrig også verden rundt. Klarer man å flytte elefanter i Afrika, klarer man nok også å flytte ulv i Norge.

Skal ulven i den sør-Skandinaviske ulvebestanden ha en framtid må man gi ulven østfra, Finland og Russland, muligheten til å komme seg sørover. Nye gener trengs. Er man istand til å skyte ulven for å drepe, kan man også skyte for å bedøve og flytte dyrene. Myndighetene må snarlig fremlegge en strategi for hvordan man kan fange og flytte innvandrende ulv fra Nord-Norge til Østlandet.

STØTT OSS
BLI MEDLEM
nmf.no/medlem

DET KONGELIGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Norges Miljøvernforbund
v/ Ørjan Holm
Postboks 593
5806 BERGEN

Deres ref	Vår ref	Dato
	18/2756-450	

Innspill om jakt på ulv

Vi viser til brev 26. april 2019 med innspill om jakt på ulv.

Med utgangspunkt i behovet for nye gener inn i den sør-Skandinaviske ulvebestanden, ber dere om at myndighetene fremlegger en strategi for hvordan man kan fange og flytte innvandrende ulv fra Nord-Norge til Østlandet.

Miljødirektoratet har fått et oppdrag om utarbeide rutiner for håndtering av situasjoner der genetisk verdifulle ulver vandrer inn i Norge. Arbeidet skal skje i samråd med Mattilsynet og andre relevante landbruksmyndigheter. Oppdraget innebærer blant annet å vurdere praktiske prosedyrer ved mulig flytting av slike genetisk viktige individer.

Med hilsen

Torbjørn Lange (e.f.)
avdelingsdirektør

Torkel Ramberg
spesialrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

WANTED

~~DEAD OR~~ ALIVE

KR 100 000,-

For å stanse ulovlig drap av ulv og bjørn utlover vi en belønning på kr 100 000,-(og full anonymitet hvis ønskelig) til den som melder fra slik at krypskyttere blir pågrepet og tiltalt.

NORGES MILJØVERNFORBUND TIPSTELEFON: 55306700

Klima- og Miljødepartementet

27.09.19

Rovviltnemndene for Oslo, Akershus og Østfold og Hedmark har vedtatt at 3 ulveflokker innen ulvesonen skal skytes under lisensjakta i vinter. Dette skjer uten at rovviltnemdene kan dokumentere større skader på tamrein og husdyr innen ulvesonen/forårsaket av flokkene. Argumentet er at de ønsker å redusere antall ulveynglinger. Ulven er kritisk truet i Norge og det genetiske mangfoldet må beskyttes. Ulvejakta må stanses.

Norges Miljøvernforbund (NMF) viser til vedtak fattet av rovviltnemdene i region 4 og 5 på fellesmøte 6 september vedr. ønske om felling av ulv innenfor ulvesonen.
NMF krever at klagen gies oppsettende virkning.

Rovviltnemdene i region 4 og 5 ønsker at alle ulvene i Letjenna-, Mangen- og Rømskogreviret skal skytes kommende vinter. Alle flokkene har revir innen ulvesonen, der Rømskogreviret forøvrig også forvaltes sammen med Sverige. Ulven i Norge, som er en del av den sør-Skandinaviske ulvebestanden, er kritisk truet. Ordinær og ulovlig jakt/krypskyting har redusert antall ulv i Norge til et minimum. Bestanden er preget av innavl.
Den norske andelen av ulvebestanden er i dag høyere enn det Stortinget har bestemt m.h.t. ynglinger, **men** bestanden er stert preget av innavl og da er ikke jakt løsningen. Bestanden må styrkes.
Som følge av innavl er ulvebestanden langt svakere og utsatt for bl.a sykdommer enn en frisk bestand med stort genetisk mangfold. Jakt vil kunne svekke bestanden ytterligere, noe som ikke er ønskelig. Ulven i Rømskogreviret forvaltes i samarbeid med Sverige. Svenske myndigheter ønsker ikke jakt på ulven i Rømskogreviret, noe som må taes hensyn til.

NMF kan ikke akseptere at det åpnes for lisensjakt på alle ulvene i Letjenna-, Mangen- og Rømskogreviret kommende vinter. Innavl preger ulvebestanden i sør-Skandinavia, og det er derfor ikke forsvarlig å iverksette jakt på ulvene.

Miljøvennlig hilsen
Norges Miljøvernforbund
Kurt Oddekalv
Leder

Ørjan Holm
Saksbehandler

Norges Miljøvernforbund

Hovedkontor:
Postboks 593
5806 BERGEN
Skuteviksboder 24
Bank: 9521.05.71982
Internett: www.nmf.no

Tlf: 55 30 67 00
Faks: 55 30 67 01
Org.nr. 871 351 082 MVA
Epost: nmf@nmf.no

Region Sør / Øst
Postboks 9261
Grønland
0134 OSLO
Tlf: 55 30 67 00
Epost: oslo@nmf.no

Region Nord-Norge
Postboks 446
9255 TROMSØ
Tlf: 913 57 125
Epost: nord@nmf.no

DET KONGELIGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Ifølge liste

Deres ref	Vår ref	Dato
	19/3734-	31. desember 2019

Avgjørelse av klage på vedtak om kvote for lisensfelling av ulv innenfor ulvesonen i region 4 og 5 i 2019-2020

1. Innledning og konklusjon

Klima- og miljødepartementet viser til klage fra Dyrebeskyttelsen Norge av 27. september 2019, Foreningen Våre Rovdyr av 23. september 2019, Glommen Mjøsen Skog av 22. september 2019, Naturvernforbundet av 25. september 2019, NOAH – for dyrs rettigheter av 27. september 2019, Norges Bondelag av 21. september 2019, Norges Miljøvernforbund av 27. september 2019, Norges Skogeierforbund av 26. september 2019, Norskog av 24. september 2019, Rovviltets Røst av 6. september 2019, og Verdens naturfond (WWF) av 27. september 2019. I tillegg har Nei til nedslakting av ulv i Norge, Rovviltutvalget for Våler og Åsnes kommuner og Ulvens Dag klaget på vedtaket.

Klagene gjelder rovviltnemndene i region 4 (Østfold, Akershus og Oslo) og 5 (Hedmark) sitt vedtak av 6. september 2019 om kvote for lisensfelling av ulv innenfor ulvesonen for lisensfellingsåret 2019-2020. Rovviltnemndenes vedtak om lisensfelling av inntil 17 ulv i tre ulverevir innenfor ulvesonen er ikke i samsvar med sekretariatenes innstilling til vedtak. Sekretariatene innstilte på en kvote for lisensfelling innenfor et revir, Letjennareviret, på inntil åtte ulver.

Klima- og miljødepartementet opprettholder rovviltnemndenes vedtak når det gjelder felling av Letjennareviret, og åpner for lisensfelling av inntil seks ulver i dette reviret. Hensikten med vedtaket er å tillate felling av alle ulvene i det nåværende Letjennareviret. Antallsbegrensningen er satt ut fra foreløpige opplysninger fra overvåkingen denne vinteren. Dersom oppdaterte opplysninger skulle vise at det er flere eller færre ulver i reviret, tar departementet sikte på å endre fellingskvoten.

Departementet har kommet til at det ikke skal åpnes for lisensfelling av ulvene i Mangen- eller Rømskogrevirene. Dermed oppheves vedtaket til rovviltnemndene i region 4 og 5 om kvote for lisensfelling for disse to revirene.

Det er departementets vurdering at skadeomfang og skadepotensial for samtlige revir er begrenset, og at det ikke er rettslig grunnlag for lisensfelling etter naturmangfoldloven (nml.) § 18 første ledd bokstav b. Departementet mener videre at de ulike hensynene knyttet til Letjennareviret samlet sett er av en slik karakter at vilkåret om "*andre offentlige interesser av vesentlig betydning*" i nml. § 18 første ledd bokstav c er oppfylt for felling av dette reviret.

Når det gjelder forståelsen av nml. § 18 første ledd bokstav c viser departementet til Innst. 257 L (2016-2017) fra Energi- og miljøkomiteen om endringer i naturmangfoldloven (felling av ulv m.m.). Departementet har lagt vekt på sekretariatenes og nemndenes konkrete opplysninger og begrunnelse for uttak av Letjennareviret. Departementet har også vektlagt at konfliktnivået knyttet til ulvebestanden i Norge over noen år har vært av en så betydelig karakter, at å redusere konfliktnivået må anses å være en tungtveiende nasjonal interesse, som omfattes av distriktspolitiske hensyn. Å redusere ulvebestanden når vi over noen år har ligget over bestandsmålet, vil etter departementets vurdering bidra til konfliktdemping og dermed ivareta distriktspolitiske interesser, samt bidra til å ivareta tilliten til rovviltforvaltningen.

Departementet har videre kommet til at det ikke finnes andre tilfredsstillende løsninger enn lisensfelling av Letjennareviret. Uttaket vil ikke true bestandens overlevelse, og vurderes heller ikke å hindre at bestandsmålet nås etter neste års yngling.

Departementet viser til at sekretariatene ikke har funnet grunnlag for å ta ut Mangen-reviret eller Rømskogreviret. Ut fra den informasjon som per i dag foreligger om Mangenreviret og Rømskogreviret, er det etter departementets vurdering ikke hjemmel i nml. § 18 første ledd bokstav c for å felle ulvene i disse to revirene.

Enkelte av klagene er dermed tatt delvis til følge.

Dokumentet er på 32 sider og er av redaksjonen kuttet ned til kun å omfatte innledning og konklusjon. Det var ved jaktens slutt skutt 4 av 6 dyr.

Rovdyrenes betydning for artsmangfoldet

At naturen er et komplekst system hersker det vel ingen uenighet om. At vi mennesker foreløpig heller ikke kjenner alle naturens hemmeligheter kan man vel også innrømme. Og at det er et samspill i hele naturen, der artene og miljøet de lever i er avhengige av hverandre, er det bred enighet om Rovdyrenes rolle i dette samspillet er det vi skal forsøke å fokusere på her. Vi søker her å gi en lett forståelig - populærvitenskapelig fremstilling av temaet. Viltbiologer er den yrkesgruppe som profesjonelt har den beste innsikten i rovdyrenes rolle.

Viltbiologer avslører gradvis mer og mer hvordan rovdyr og byttedyr innbyrdes påvirker hverandre. Fredning av rovdyr som har vært på randen av utryddelse har gitt muligheter for oppbygging av større bestander, noe som igjen gir viltbiologene mulighet til å studere den faktiske innvirkningen rovdyrene har i områder som nærmer seg å være i økologisk balanse.

Økologi er læren om helheten i naturen, om hvordan dyr, planter og deres omgivelser virker sammen for å forme naturens tilsynelatende stabile samspill.

Med dette som et grunnleggende utgangspunkt kan vi vende tilbake til rovdyrene konkret. Det enkleste prinsippet er at antallet byttedyr styrer mengden av bytte etere. Det betyr enkelt forklart, at er det ikke nok mat til rovdyrene vil noen bukke under og antallet reduseres. Når det blir færre rovdyr øker bestanden av byttedyr. Det innebærer altså en naturlig svingning i forholdet mellom byttedyr og bytteetere. Men i tillegg har disse predatorene en annen og kanskje viktigere betydning. Gjennom sin jakt styrer rovdyrene også atferden og oppførselen hos byttedyrene. Som et enkelt eksempel kan nevnes at rovdyr kan hindre for store konsentrasjoner av byttedyr. Dette gir igjen to lett synlige effekter. Det ene er at dette reduserer faren for smittespredning blant byttedyrene. Det andre er at det å spre byttedyr, i tillegg vil hindre overbeiting.

Det er gjort undersøkelser i Yellowstone nasjonalpark som viser rovdyrenes innvirkning på artsmangfoldet på en enkel men tydelig måte.

Yellowstone nasjonalpark var i 70 år (1926-1995) uten et spesielt rovdyr – ulven. Ulven ble gjeninnført i 1995 og dette utløste en hel rekke forandringer i parken. Det viktigste er kanskje at det bidro til å gjenopprette nasjonalparkens økologi fra tiden før .

Hva skjedde med Nasjonalparken i perioden den var uten ulv?
Ulvens hovedføde i parken er Wapitih jort. Wapitihjorten ble tallrik og måtte holdes nede av mennesker. Likevel åt hjortene for mye av pil-, poppel- og andre buskvekster, vekster som igjen hindrer erosjon langs elver og bekker. Dette medførte igjen at fuglene mistet reirplasser og leveområder for fisk og andre vannlevende arter ble borte. Hovedårsaken var at elver og bekker ble bredere, grunnere og uten planter som gir skygge på bredden ble de også varmere.

Trærne, mye osp, i dalene nord i parken der hjorten overvintrer, nådde sjelden sin maksimale høyde. Dette fordi hjorten som vinterbeite spiste nærmest alle de nye skuddene. Prærieulven som normalt må betraktes som en konkurrent for ulven ble tallrikere. Selv om disse selvfølgelig også tar wapitikalver, så fanger de først og fremst mindre pattedyr som jordekorn og markmus. Dette får naturligvis en direkte videre konsekvens nemlig at det i sin tur begrenset maten for rev, grevling og rovfugl.

Hva har så skjedd etter at ulven ble gjeninnført?
Bestanden av Wapitihjort er halvert. Flere harde vintrer i strekk like etter gjeninnførin gen av ulvene, samt unormal tørke, har klart bidratt til nedgangen. Men en sunn frykt for ulvene har også ført til at hjortene ikke blir værende lenge ved elver og bekk er. Slike steder er vanlige angrepsområder for ulven.

Foto: Wikimedia Commons; MatthiasKabel

Pil, poppel og andre planter har vendt tilbake og begynt å stabilisere bredden på elver og bekker og gjenskape de naturlige løpene. Greiner henger igjen utover, det skygger igjen for vannet og tiltrekker seg fugler. Antallet beverkolonier, nord i parken, har steget fra 1 til 12. Elvebreddene har vokst til, spesielt med pil, som er en viktig næringskilde for beveren. Beverdemningene har skapt små sjøer og sump der det nå lever fisk, padder, fugl og småpattedyr – og mange insekter, som de igjen kan leve av.
Langt færre av ospens nye skudd blir spist av hjorten. De nye lundene har noen steder nådd 3–4,5 meters høyde. Ulveangrep har redusert antall prærieulv. **Det antas at færre prærieulv kan ha vært medvirkende årsak til gaffelbukkens bestandsøkning i nasjonalparken.** Ulven er et rovdyr som ikke dekker til byttet sitt. Åtslene fra ulven har ført til at matforsyningen har økt for mange åtseletere.

Arter som hvithodet havørn, kongeørn, prærieulv, ravn, skjære og dessuten bjørn har fått bedret mattilgangen og følgelig fått bedret sine overlevelsesmuligheter.

Man kan selvfølgelig ikke uten videre overføre konklusjonen fra en nasjonalpark, som Yellowstone, direkte til f.eks skandinavisk villmark. Det man kan gjøre er å ta til seg den grunnleggende kunnskapen om at rovdyrene faktisk har en viktig rolle, også i sine respektive økosystem.

Ved å hjelpe rovdyrene til å beholde sin naturlige plass i naturen, hjelper du samtidig naturen til å beholde den økologiske balansen som de er så avhengig av.

STØTT OSS
BLI MEDLEM
nmf.no/medlem

Foto: © Eva-Lena Buhaug 2012

DYKTIG FORVALTNING ELLER

Dagens politiske målsetting - beitedyr og rovvilt – ja takk! Norges Miljøvernforbund ser bare ett stort problem her. Det enkle faktum at beitedyr og rovdyr går "dårlig" sammen....

Dagens rovviltpolitikk som altså er ned-felt i St.meld. nr. 15 (2003-2004) Rovvilt i norsk natur og Stortingets behandling av denne jfr. Stortingets rovdyrforlik av 16.06.2011 og ulveavtalen fra 2016. Det skal sikres bærekraftige rovviltbestander, og en fortsatt aktiv og allsidig bruk av utmarksressursene og levende lokalsamfunn. Målsettingen er altså også, å sikre overlevelsen av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn i norsk natur, samt deres leveområder. Hvorledes gjør man så det? Man lar forvaltningen arbeide ut fra nasjonale bestandsmål i henhold til rovdyrforliket. Stortinget har fastsatt følgende nasjonale mål for antall årlige ynglinger, altså ungekull for hver rovviltart. Disse bestandsmålene er:

- **3 årlige ungekull av ulv innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv.**
- **13 årlige kull av bjørn.**
- **65 årlige kull av gaupe**
- **39 årlige kull av jerv**
- **850-1200 hekkende par av kongeørn**

La oss først se litt på ulven, ettersom denne er listet som kritisk truet i Norge og under det sterkeste presset. Jeg starter med tallene over døde ulver.
I Skandinavia ble det offisielt registrert 39 døde ulver i sesongen 1. mai 2019 - 30. april 2020, hvorav 26 i Sverige og 13 i Norge. Opplysningene her er hentet fra Rovdata.no.

Art	Region	Areal (km2)	Potensielle hunndyr (reporoduktive pr. 1000 km2)	Potensielt antall
Bjørn	Norge	306101	1 – 3	306-918
	Sverige	405283	1 – 3	405-1215
	lappland	97024	1 – 3	97-291
	Totalt	808408	1 – 3	808-2424
Ulv	Norge	287562	1	288
	Sverige	408330	1	408
	lappland	96693	1	97
	Totalt	792585	1	793
Gaupe	Norge	314029	1 – 3	314-942
	Sverige	445136	1 – 3	445-1335
	lappland	98260	1 – 3	98-205
	Totalt	857425	1 – 3	857-2572
Jerv	Norge	179888	1 – 3	180-540
	Sverige	149809	1 – 3	150-449
	lappland	83010	1 – 3	83-249
	Totalt	412707	1 – 3	413-1238

© Norsk institutt for naturforskning (NINA) 2012

"KVELERTAK" PÅ ROVDYRENE?

I NINAs fagrapport 064 tar man for seg potensielle leveområder for de store rovdyrene. I tabell 6 på side 12 i rapporten tar man for seg hvor mange "reproduktive enheter" (antall individuelle voksne hunndyr for bjørn, gaupe og jerv og antall flokker for ulv) den skandinaviske halvøya kan inneholde.

vipps
96748

Det er nå **700 000 - 800 000** katter i Norge, De er utrolig effektive i sin jakt på smågnagere, småfugler, sommerfugler. Om disse dreper ti småfugl hvert år, så forsvinner det **7 - 8 millioner fugl fra norsk natur årlig...**

Det er ca. 560 000 hunder.....
Ca. 4000 personer oppsøker lege pr. år på grunn av skade påført av hund. Dette er selvfølgelig ikke mye når en tar i betraktning at ca. 1 million mennesker er sammen med hunder hver dag. Men det gir kanskje et visst perspektiv.

Det er ikke mye vi "tåler" av rovdyr i rike, velmenende, natur- og miljøbevisste Norge.

Det heter videre fra Stortinget at: "Det legges vekt på økt forutsigbarhet for alle som berøres av rovviltpolitikken, økt lokal aksept, reduserte tap av husdyr og tamrein og økt alminneliggjøring av rovviltforvaltningen gjennom å åpne for nye former for felling av rovvilt når bestandssituasjonen tillater dette."

I Norge har vi ca 2.000.000 sauer som slippes på utmarksbeite hver år.

I Norge erstatter man tap av beitedyr til rovdyr. Erstatningen er dessuten også så pass høy at den til tider kan være "bedre betaling" enn å levere sau til slakteriet. Den gir i alle fall intet insentiv til å ta vare på dyrene og beskytte dyrene. Norges Miljøvernforbund ønsker en omlegging av dagens erstatningsordning, slik at det blir "premiering" for å ta vare på dyrene. Det må være mulig å redusere vesentlig den dyretragedien som sau på utbarksbeite rammes av hvert år.

Erstatningsordningen må endres
NMF har i flere år arbeidet for en omlegging av erstatningsordningen slik at hver enkelt bonde/reindriftsutøver får et statlig tilskudd avhengig av hvor mange rovdyr det er dokumentert i det gitte området. Jo flere dokumenterte rovdyr, jo mer tilskudd. Dette utbetales som en kompensasjon til den enkelte bonde/reindriftsutøverne uavhengig av hvor mye tap den enkelte har til rovdyrene. Denne erstat-ningsordningen forplikter myndigheter og forvaltning til å ha oversikt over rovdyrene og kongeørna. Dette forplikter også bønder og reindriftsutøvere til å ha tilsyn av dyrene på beite. Erstatningsordningen vil være direkte relatert til dokumentert bestand av rovdyr og kongeørn og vil ikke gi grunnlag for den svindel som vi ser i dag.

Det er presisert at det er grove estimater man her opererer med.

Ser man nærmere på kolonnen for ulv i tabellen ser man at forskerne hevder det kan være plass til så mye som 288 ulveflokker – i Norge. Totalt 793 på den Skandinaviske halvøy. Dette står i grell kontrast til de 3 årlige ynglingene som Stortinget aksepterer.
Aksepterer man bare en reproduktiv enhet innenfor 1000 km2 vil man likevel i Norge ha plass til 306 bjørnebinner – Norsk målsetning 13 årlige ynglinger. Man har videre plass til 314 hunngauper – mot målsetningen igjen 65 årlige ynglinger. For jervens vedkommende er tallene 180 hunnjerv –mot målet på 39 årlige ynglinger.
Setter man så igjen disse tallene i et helt annet perspektiv, så får man kanskje et bedre bilde på hvor lave disse bestandsmålene egentlig er:

Omtrent 130.000 kommer aldri tilbake fra en slik beitesesong. Av disse er det cirka 35.000 som erstattes som drept av store rovdyr. Om lag 95.000 sau dør av andre årsaker! Det foregår altså en mye større dyretragedie på norske utmarksbeiter enn den som rovdyrene eventuelt forårsaker. At mange av ikke rovdyrfelte sauene vi her snakker om, også gjerne blir liggende lenge å lide, tør jeg knapt tenke på. Rovdyr derimot dreper vanligvis raskt og effektivt. Det er videre slik at det er jerven som gjør størst skade på sau på landsbasis. Gaupe og bjørn følger deretter, mens ulv som skadegjører er på nivå med kongeørn.
Det er også et faktum at bare ca. 5 % av erstatningene for rovdyrskader på sau kan bevises gjennom kadaverfunn etc, mens 95 prosent av erstatningen baserer seg på sannsynliggjorte rovdyrskader.

Et annet beitedyr som er i stor konflikt med rovdyrene er tamrein. Tamrein som samisk livsgrunnlag og tradisjon har også spesiell beskyttelse. Dette har medført at: "Ulven har ingen plass i Finnmark, og spesielt ikke i kjerneområdene for reindrift."
Ca. 17 800 rein ble siste år erstattet som tatt av rovvilt. Totalt ble det gitt ca. 81 millioner kroner i erstatning for tapte dyr siste reindriftsår. I perioden er nesten 771 rein påvist drept av fredet rovvilt. Dette utgjør omtrent 4 prosent av de dyrene som det ble utbetalt erstatning for. Reineierne hadde søkt om erstatning for ca. 65 000 dyr.

Anleggsarbeid i Finnskogsleden. Foto: Gry Schjøll Hansen

Miljøets dårlige rettsvern

Man ser i sak etter sak at næringsinteresser går foran interessene til miljø, folk og natur. Hvorfor er det slik?

Norge har en unik og lang historie som rettsnasjon. Så langt tilbake som lenge før vi kan lese i våre første skriftlige kilder har saker blitt tatt opp til tings, og vi var faktisk helt i front når vi som andre land i Europa fikk egen landslov under kong Magnus Lagabøte (den som forbedrer loven) i 1274. Bare Castilla i Europa var før Norge med egen landslov.

Om en leser de norske lovene så har tilsynelatende både natur og miljø et veldig godt rettsvern. Den samme oppfattelsen får man når man ser alle de internasjonale konvensjoner, traktater og lover som Norge har forpliktet seg til å følge. Man har her selve grunnsteinen i norsk lovgiving, Grunnloven og i særdeleshet §112 som sier at:

«Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten.

Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd.

Statens myndigheter skal iverksette tiltak som gjennomfører disse grunnsetninger.»

https://lovdata.no/lov/1814-05-17/§112

Vi har også en rekke andre lover og forskrifter som gir føringer til hvordan vi skal forvalte og ivareta våre felles ressurser og sikre at også kommende generasjoner skal kunne få oppleve natur og et godt miljø. Vi kan her nevne Naturmangfoldsloven, Viltloven, Friluftsloven (allemannsretten), Forurensningsloven og en rekke andre lover og forskrifter. Internasjonalt har vi en rekke forpliktelser, Konvensjon om biologisk mangfold (CBD), Bernkonvensjonen (ville panter, dyr og leveområder) Århuskonvensjonen (miljøinformasjon), Ramsarkonvensjonen (våtmarker), Den Europeiske landskapskonvensjon, Haagkonvensjonen (vern av afrikanske-eurasiatiske trekkende vannfugl), FN's Bærekraftsmål og en hel rekke andre.

Man skulle med dette trodd at natur, miljø og folkets rettigheter var godt sikret, men dessverre er det det stikk motsatte vi nå opplever. Naturen forsvinner i større og større tempo, miljøet ødelegges, og folk mister både sine turområder og sitt gode nærmiljø. Truslene er mange.

Store og rike bedrifter og konsern står i kø for å grabbe til seg hver sin bit av det norske landskapet, og våre egne myndigheter ikke bare gir dem lov til å gjøre det, men jobber i tillegg aktivt for de skal få forsyne seg av fellesskapets ressurser.

Fjordene fylles opp av forurensende oppdrettsanlegg som ødelegger hele fjordsystemer, rekefelt, gyteområder for annen fisk, villaks og folks mulighet til å hente ren mat fra naturen.

På land har vi allerede ofret de fleste av våre vassdrag til kraftindustrien og nå står de siste rester av urørt natur og folkets kjære og velbrukte naturområder for fall.

Vindkraftindustrien fremstår på flotte plansjer og presentasjoner som ren, men den ødelegger enorme arealer, har mange og store skjulte miljøproblemer, bidrar lite til samfunnet og ødelegger natur, biomangfold og lokalsamfunn.

For våre egne myndigheter har naturen ingen verdi om den ikke direkte kan måles i kroner og ører.

Det store marerittet...

"Marerittet er å våkne opp og oppdage at naturen ikke lenger er vår, der den nå blir omgjort til støyende industriområder..."

Naturen og landskapet er vårt felles gode. Til glede, nytte og atspredelse. Myndighetenes oppgave er å forvalte dette på en slik måte at vi forsatt kan glede oss av å ha natur i nærmiljøet, både for oss selv, lokalbefolkning, for våre medskapninger, og for naturens egen del. Vi har den bare på lån og skal gi den videre til nye generasjoner. Allemannsretten er lovfestet for at alle skal ha like muligheter til å få bruke og oppleve naturen.

Våre myndigheter er satt til å forvalte naturarven for fellesskap og fremtid. Plutselig, som i en ond drøm er ikke lenger naturen vår. Den er overtatt av noen andre. Av våre egne myndigheter, og omgjort til en støyende industri. Vi har ingen rettigheter. Myndighetene er nå våre fiender. Våre fiender som raner oss fra våre felles verdier.

Demokratiet er overtatt av embetsmenn som er gitt all makt. All makt til å ta felleskapets goder og verdier og gi det til noen andre. Konsesjon kaller de det. Når en konsesjon er gitt er det ingen vei tilbake. Myndighetene har all makt, og myndighetene har bestemt. Punktum.

Vi kan ikke lengre ta våre egne naturområder som en selvfølge

De fleste av oss som er oppvokst her i landet har vært så privilegerte at vi har hatt fine naturområder nært på oss, nesten uansett hvor vi er bosatt. Bygd eller by. Naturen har nærmest lagt rett utenfor stuedøra, og vi har tatt dette som en selvfølge. For noen år siden ble menneskerettighetene tatt inn i Grunnloven.

Nærhet til naturen burde også vært en selvklar menneskerett. I et samfunn som opplever en kraftig økende fortetting og urbanisering blir denne nærheten til naturen stadig viktigere. Vi opplever i det daglige en økende grad av stress i jobb og hverdag og har et stort behov for å finne stillhet og naturopplevelser for å balansere dette.

Turistforeningen har hatt en markant økning av mennesker som søker ut i naturen. Ikke bare på de større fjellturene, men også i sitt eget nærområde. Det samme kan sies om andre former for naturbruk, som jakt og fiske, og ikke minst i form av turister som kommer til Norge for å oppleve det norske kultur- og naturlandskapet.

Mange har også sin næringsvirksomhet knyttet direkte eller indirekte til bruk av det norske naturlandskapet. Slike omfattende og naturødeleggende utbygginger som vindindustrien legger opp til får store negative konsekvenser for alle disse næringene.

Vindturbinanleggene er gigantisk naturvandalisme med varig ødelagt natur som resultat. Med inntil en kvart kilometer høye vindturbiner plasseres de på de høyeste toppene i landskapet.

Knauser sprenges, myrer graves opp og gjenfylles for å bygge et gigantisk nettverk med overdimensjonerte anleggsveier, i stor grad i tidligere urørte naturområder.

Visuelt er disse anleggene synlige i titalls mils avstand og berører følgelig også omkringliggende naturverdier. Nattestid så står de der med sine kraftige blinkende røde lys og ødelegger alle muligheter til å kunne sitte på en fjellknaus og nyte en klar og fin stjernehimmel.

Grønt skifte spiser opp de grønne verdiene

Det er ikke bare naturen og våre felles naturlandskap som blir skadelidende eller utelatt fra konsesjonsprosessen. Også næringer og økonomiske interesser som ikke nyter ekspropriasjonsmessig vern, blir skadelidende. Er man ikke direkte grunneier så hjelper det ikke.

Du blir ikke hørt, og får du uttale deg, så blir du oversett. Det er utallige eksempler på hvordan reiselivsbedrifter, reineiere, og andre lokale næringer mister inntektsgrunnlanget, eller eiendommer mister sin verdi.

Våre gjester, som kommer langveis fra, sier gjerne at om det bygges vindkraft så vil de ikke komme tilbake. Reiselivet er selve grunnsteinen i mange lokalsamfunn, der det ikke bare er noen få aktører som tjener på det, men det gir også gir store ringvirkninger i hele lokalsamfunnet.

Det er her folk har sine hytter eller ferieboliger. Det er her de tilbringer fritiden. Det er her de kobler av fra en stressende hverdag.

Det er her de gjør sine innkjøp og deltar i lokalmiljøet. Plutselig er all natur og trivsel borte.

Banken krever høyere rente på lånet fordi verdien med ett er nedskrevet med 40%. Ikke lengre noen mulighet til å slappe av eller trives. Ingen vil kjøpe eiendommen. Ingen vil feriere der lengre.

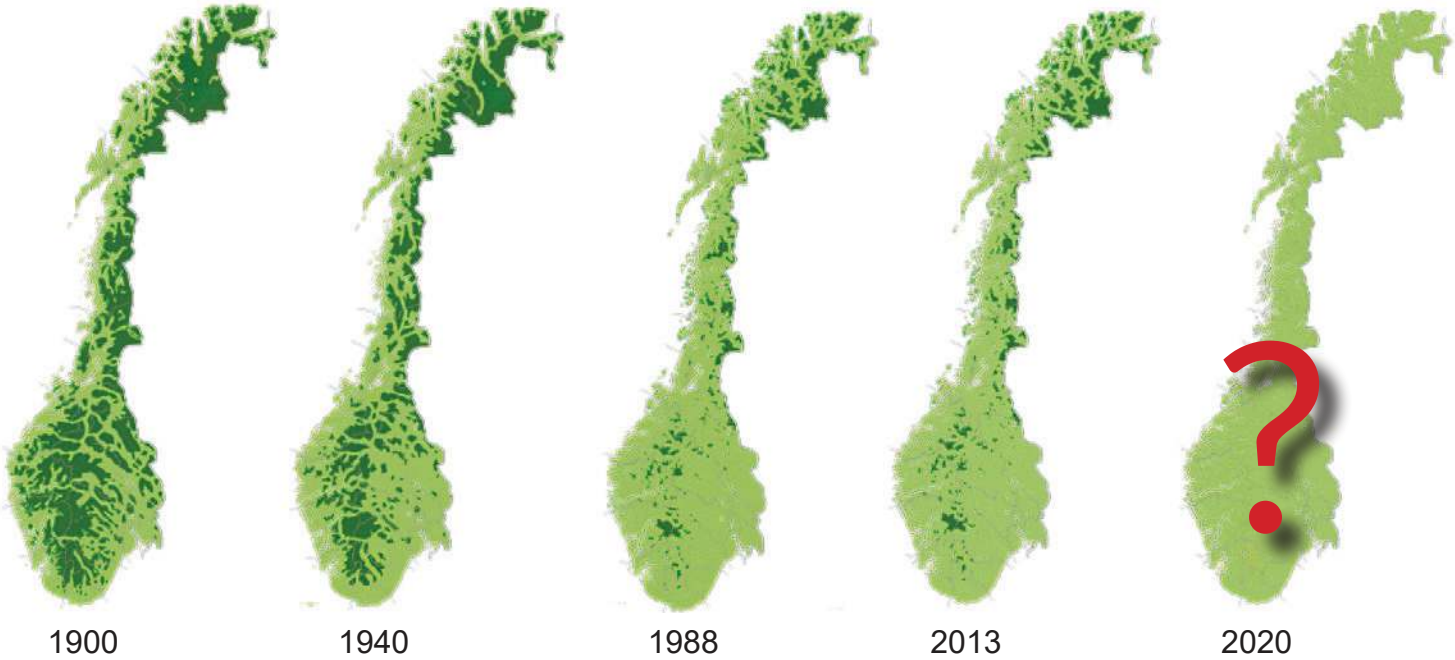

Villmarkspreget natur er natur som ligger fem kilometer eller mer i luftlinje fra tyngre tekniske inngrep. Ved starten av 1900-tallet var om lag halvparten av Norges fastlandsareal villmarkspreget. I januar 2013 var rundt 11,6 prosent villmarkspreget. De største og mest arealkrevende utbyggingene har kommet etter 2013. Hvor lite vi har igjen er det ingen som vet. Miljødirektoratet har ikke kartlagt endringer i INON områdene etter 2012. Kilde: ***mijlostatus.no***

Vindkrafthelvetet er blitt til det største ranet i Norgeshistorien. Noen få blir rike på felleskapets goder og eiendom.

Mye forsvinner over på utenlandske hender. Naturen er ikke lengre vår. Vi er blitt tapere i eget land. Ranet av grådige energiselskap og utenlandske spekulanter, godt hjulpet av våre egne myndigheter. Myndighetene som skulle forvalte våre felles verdier til alles nytte og glede. Til våre etterkommere. **Hvordan kunne det gå så galt?**

Hva er galt med konsesjonsprosessen?

Tidligere ble alle konsesjonssaker behandlet etter Plan- og bygningsloven, der man i tillegg til kommune, og fylkesmannen som sitter på mye lokal miljøkompetanse, også fikk miljøfaglige vurderinger av Miljødirektoratet. I sin iver etter å få fortgang i vindkraftutbyggingene ble dette endret til at alle konsesjoner skulle behandles etter Energiloven. Dette forenklet prosessen for energiselskapene som nå fikk mye kortere vei til konsesjon, og samtidig fjernet den miljøfaglige kompetansen til Miljødirektoratet fra konsesjonsbehandlingen.

Norges Vassdrags- og Energidirektorat NVE gjør nå alle miljøfaglige vurderinger uten å inneha god nok miljøfaglig kompetanse. Dette har i praksis vært en gigantisk katastrofe for forvaltningen av våre felles ressurser. NVE har kompetanse på energi og energiutbygginger, og viser i sak etter sak at de ikke evner å ta hensyn til viktige naturverdier. De har rett og slett ikke den nødvendige kunnskapen, og fremviser heller ingen vilje til å ta naturfaglige hensyn.

Riksrevisjonens varsko

Riksrevisjonen er i sin rapport Dokument 3:7 (2018–2019) av 15.01.2019 tydelige i sin kritikk av regjeringens praksis; *«innstramming av bruken av innsigelser i plansaker kan svekke nasjonale hensyn. Nasjonale hensyn er for eksempel jordvern, strandsone, reindrift, naturmangfold, folkehelse, barn og unges interesser, kulturminner, trafikksikkerhet og skredfare.»*

https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2018-2019/undersokelse-av-behandling-av-innsigelser-i-plansaker/

«Bruken av innsigelser for å ivareta nasjonale og viktige regionale interesser i plansaker er strammet inn, og det legges mer vekt på lokal handlefrihet i kommunal arealplanlegging. Dette kan føre til at de nasjonale målene som innsigelsesordningen skal ivareta, ikke blir fulgt opp godt nok.»

Inngrepsfrie naturområder (INON)

Miljødirektoratet har i perioden 1988 til 2012 kartlagt såkalte INON områder, som er forkortelsen for inngrepsfrie naturområder i Norge. INON deles inn i tre kategorier der Villmarkspregede områder regnes som fem kilometer eller mer fra tyngre tekniske inngrep, Inngrepsfri sine 1 som områder mellom tre og fem kilometer fra tyngre tekniske inngrep, og Inngrepsfri sone 2 som områder mellom en og tre kilometer fra tyngre tekniske inngrep.

Bare i perioden 2008 til 2012 har 888 kvadratkilometer inngrepsfri natur forsvunnet. Inngrep knyttet til kraftlinjer og vind- og vannkraftutbygging utgjorde til sammen ca. 26 prosent av bortfallet. De største og mest arealkrevende utbyggingene har kommet

etter 2012, og det mest alvorlige er at Miljødirektoratet ikke lengre oppdaterer inngrepsfrie områder i sitt kartmateriale. Vi har derfor ingen oversikt over hvor lite som er igjen, eller hvor mye som egentlig nå er gått tapt.

Det er også viktig å huske på at det allerede er godkjent ca 100 konsesjoner til vindkraft og de fleste av dem er enda ikke litt bygget. Statusen for inngrepsfrie områder i Norge er alarmerende og en viktig grunn til at all utbygging, også for godkjente konsesjoner må stanses umiddelbart.

Under den forrige Regjeringen ble det uttalt i en rekke stortingsmeldinger og andre politiske dokumenter at det er viktig å bevare inngrepsfrie naturområder. Som et eksempel vises til Innst. S nr. 206 (2001-2002) om biologisk mangfold og sektoransvar og samordning der komiteen drøftet INON:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det blir stadig færre og mindre inngrepsfrie naturområder her i landet. En stadig større del av arealet i Norge er berørt av inngrep og virksomheter som truer det biologiske mangfoldet. Det vil derfor være behov for å frede arealer eller på andre måter begrense bruken av det.»

INON ikke tilpasset vindkraftutbygginger

Vindkraftutbygginger utgjør en form for vidtgripende inngrep som ikke eksisterte da INON modellen ble utformet. Både synlighet av turbinmaster og rotorblader på dagtid, og kraftige refleksblink nattestid er synlige over lange avstander og vil medføre en betydelig forringelse av omkringliggende landskap og INON områder.

Dagens synlighetskart omfatter bare unntaksvis områder utover 10 km fra vindturbinene. De omfatter i tillegg kun det gjeldende anlegget eksklusivt, men grunnet andre anlegg og konsesjonssøknader, så skulle det vært et krav om at disse skulle vært vist akkumulativt for å gi et riktig bilde av konsekvensene ved den aktuelle utbyggingen i forhold til også andre eksisterende eller planlagte anlegg. Det gjør det pr. Dags dato imidlertid ikke og et synlighetskart vil da heller ikke gi befolkningen noe realistisk bilde av et konsesjonssøkt anlegg.

Når man også legger til at Miljødirektoratet ikke har kartlagt eller oppdatert kartet i forhold til senere tap av INON områder etter 2012, så mangler faktisk et viktig redskap til å kunne vurdere konsekvensene av en konsesjonssøknad.

Regjeringen skroter INON som verktøy

I Regjeringens politiske plattform, Sundvolden-erklæringen, er det ettertrykkelig fastsatt at INON skal avvikles som verktøy i arealforvaltningen, jf. punkt 13, Miljø og Klima:

«Lokal medvirkning er viktig i forvaltning av naturressursene, og regjeringen vil ha forsøk med grunneierstyrt forvaltning av verneområder. Regjeringen vil avvikle «inngrepsfrie naturområder» (INON) som verktøy i arealpolitikken.»

Nåværende regjering bruker ikke begrepet inngrepsfrie naturområder, men i stedet begrepet større sammenhengende naturområder. I forslag til statsbudsjett for 2015 (Prop. 1 S 2014-2015) uttaler Klima- og miljødepartementet følgende på s. 182:

«Regjeringa har fjerna formelle bindingar til inngrepsfrie naturområde (INON) i regelverk.

Likevel er det eit mål å ta vare på dei miljøverdiane som er knytt til dei større samanhengande naturområda. Til dømes skal viktige område for friluftsliv og opplevingar i naturen og viktige område for naturmangfald framleis takast omsyn til i arealforvaltninga.»

Regjeringen fastslår at formelle bindinger til INON er fjernet i regelverket, hvilket må ses på som en oppfølging av uttalelsene i Sundvolden-erklæringen. En naturlig forståelse av ordlyden *«avvikle inngrepsfrie naturområder INON som verktøy i arealpolitikken»* tilsier at INON ikke skal brukes i det hele tatt i arealforvaltningen. Dette gjenspeiles også av at Miljødirektoratet ikke har oppdatert kartene for inngrepsfrie områder etter 2012.

Norges Miljøvernforbund ser alvorlig på at et så viktig styringsverktøy som kartlegger inngrepsfrie områder i Norge ikke skal oppdateres og legges til grunn i forvaltningssaker.

Dette er en alvorlig svekking av naturforvaltningen, og føyer seg inn i rekken av en direkte naturfientlig politikk der energiloven nå trumfer alle andre lover og hensyn, inklusive Grunnloven.

Ressursforvaltningen går på stereoider, med bind for øynene.

Spillet om avtaler

Et forskningsprosjekt gjennomført ved Fridtjof Nansens Institutt, publisert i Energy Research & Social Science, Volume 52, June 2019, Pages 181-191, *«Who influences windpower licensing decisions in Norway? Formal requirements and informal practices»* viser at det er grunneierne, utbyggerne og vertskommunen som har størst innflytelse i konsesjonsprosessen. For grunneierne og kommunen øver de størst innflytelse om de sier ja til utbygging.

Dette vil som oftest resultere i et ja fra NVE praktisk talt uansett hvilke naturverdier som står på spill. Sier de nei blir det ofte ek-

spropriasjon. Lenge før det skal søkes om konsesjon går utbygger rundt til grunneierne. De har allerede kartlagt hvem de skal kontakte først. Gjerne om det er noen som lokalt er positive til vindkraft så får de tips og innspill.

Flere steder er noen av grunneierne bosatt andre steder, og de er normalt enklere å få til å signere en avtale enn de som bor nærmest. Grunneieren har to valg, enten godta en dårlig avtale eller få eiendommen ekspropriert. De fleste velger derfor en dårlig avtale år de allikevel skal miste grunnen om det blir utbygging.

De fleste utbyggerselskapene opererer med hemmelige avtaler (non disclosure betingelser), slik at grunneieren ikke kan vise den til andre fordi det da vil anses som et brudd på avtalen, og de får ingenting. Dette utnytter utbygger, og de gir gjerne ekstra gunstige betingelser til enkelte grunneiere om de selv har fordel av det. Ingen kan sjekke naboens avtale uten at det den brytes allikevel.

Når en utbygger kan si til saksbehandler at dette er noe grunneierne selv ønsker så er det i de aller fleste tilfellene avtaler som er signert under press. Enten godta en dårlig avtale eller ikke få noenting ekstra om det blir ekspropriasjon. Råttent spill. Det triste er at det ser ut som konsesjonsmyndighetene i NVE legger vekt på disse avtale når de skal behandle en utbyggingssak.

Også kommuner lar seg kjøpe

Man husker gjerne fra historiebøkene historier om nybyggere og koloniherrer som grafset til seg store landområder fra de innfødte med glassperler og ildvann. I moderne tider med penger til jetfly og palasser.

Enkelte kommuner og ordførere oppfører seg på samme måten når utbyggerne lokker med lysløyper, varmestuer og kaianlegg. Paradokset er at det i stor grad er

våre egne penger, i form av subsidier, som betaler for smøringen. Her gjelder det for ordføreren å legge frem noen saftige goder fra utbygger i kommunestyret før han skriver under på avtalen. Avbøtende tiltak kaller de det.

Samtidig tilbyr utbygger seg å betale alle saksomkostninger og litt til for å få kommunen til å hastebehandle saken. Rådmann og ordfører er nå helt henrykte. Vindkraften er en gave fra himmelen og avtalen må underskrives så fort som mulig...

I en Trøndelagskommune var de så henrykte over avtalen at da de skulle ha avstemning kunne de ikke overlate noe til tilfeldighetene. Det var en av representantene som ikke kunne komme og varamann ble kontaktet. Varamann fikk så spørsmålet over telefon, om hvilket syn han hadde på vindkraft i kommunen.

Da han svarte at dette syntes han ikke noe om, fikk han kjapt til svar at da trengte han heller ikke å komme. Kommunestyret vedtok avtalen med en stemmes overvekt og en representant mindre.

Et av problemene med kommuner som er overivrige til å la seg kjøpe er at de setter grunneiere og lokalbefolkning i en utrolig vanskelig situasjon. Grunneierne risikerer ekspropriasjon om de ikke godtar en avtale, og lokalbefolkningen mister retten til sine egne nærområder og ender ofte opp med store økonomiske tap på sine hus og eiendommer.

Til alt overmål er de pengene kommunen lar seg kjøpe for, statlige subsidiemidler som kreves inn fra hver enkelt strømkunde. Hadde disse pengene blitt fordelt på en helt annen måte kunne kommunene fått sine nødvendige tilskudd uten å måtte selge seg til første og beste vindbaron.

Norge trenger en ny politikk som fremmer ryddige forhold, og ikke slik som dette narrespillet av en energipolitikk fungerer i dag. Det som skjer her og over det meste av landet nå er ikke et demokratisk samfunn verdig.

Norsk forvaltning kuppet av en liten elite

«Med lov skal landet bygges, og ikke med ulov ødes», er det berømte sitatet fra Magnus Lagabøte som er nedskrevet i Magnus Lagabøtes landslov.

En av grunnene til at natur og miljø i praksis har så elendig rettsvern er at både utbyggerselskapet og våre egne myndigheter har sammenfallende interesser. Alle vindkraftsaker avgjøres av en enkelt seksjonssjef og totalt maks 20 saksbehandlere i NVE's konsesjonsavdeling.

"Myndighetene er besatt av at undertrykkelsen deres skjer i legale former."

-Aage Borchgrevink, Helsingforskomiteen

Samfunnsnytten som trumfer alt...

I sak etter sak stiller de som er satt til å forvalte våre felles ressurser seg ofte på en utbyggers side imot allmenhetens interesser. *«Samfunnsnytten er større enn ulempene»*, er mantraet forvaltningsmyndighetene alltid bruker. Dette går igjen i sak etter sak, i klagebehandling etter klagebehandling.

Det er etter ca 100 godkjente konsesjoner fordelt over hele landet utallige eksempler på hvor galt og udemokratisk det hele er. Energiloven og "samfunnsnytten er større enn ulempene" trumfer alle andre lover eller hensyn, inklusive Grunnloven.

Miljødirektoratet utarbeidet en rapport i 2015 på oppdrag fra Klima og miljødepartementet (KLD) der de vurderte hvordan konsesjonssystemet har fungert for å ivareta miljøhensyn i behandlingen av vindkraftanlegg.

Denne rapporten er tilbakeholdt fra offentligheten, men kan lastes ned fra Miljøvernforbundets sider på *nmf.no*

Miljødirektoratet utarbeidet en rapport i 2015 på oppdrag fra Klima og miljødepartementet (KLD) der de vurderte hvordan konsesjonssystemet har fungert for å ivareta miljøhensyn i behandlingen av vindkraftanlegg. Denne rapporten er tilbakeholdt fra offentligheten, men kan lastes ned fra Miljøvernforbundets sider på ***nmf.no***

Fritt etter fantasien konsesjoner

En konsesjon på 130 meters høye turbiner, ender fort opp som 180 meter når de går fra første konsesjon til MTA (Miljø-, transport og anleggsplan) og anleggskonsesjon, slik resultatet ble på Frøya. På Måkanuten i Rogaland endret de høyden fra 125 til 190 meter uten ny utredning, og i Kvinesdal er endringen mellom 30 til 70 meter høyere turbiner. De fleste anleggene får etydelig høyere turbiner enn de opprinnelig søkte om, og NVE har ingen som helst betenkeligheter med det. De synes faktisk det er et pluss at de bruker nyere teknologi, og den ekstra høyden medfører ertter deres skjønn ingen negative konsekvenser.

Alle konsesjonssøknader har omfattende krav til hva som skal utredes og legges ved en søknad. Her sitter vi gjerne med mange hundre sider med utredning, inklusive en rekke skjemaer og visualiseringer av hvor hver turbin skal plasseres, hvordan de ser ut i landskapet, hvor mye støy de lager. Det hele med kart, plansjer og skjemaer til den store gullmedaljen. Når det nærmer seg at de skal bygge, så endrer de gjerne både høyde og plasseringer i landskapet uten at de må foreta noen som helst nye beregninger. NVE synes bare alt er som det skal være og godkjenner det meste. Det er tydeligvis kun hos NVE at de ikke forstår at 50 meter høyere turbiner, både utgjør en stor visuell endring og også gir et helt annet støybilde. Alt utredningsmaterialet som legges ut på høring er dermed totalt ubrukelig og verdiløst. Dette er vanlig saksbehandling hos vår forvaltningsmyndighet. Fritt etter fantasien, gjør som du vil konsesjon. Start med mange små turbiner så glir det lett igjennom hos NVE, og når du skal bygge så reduserer du antallet med et par og plusser på en 50 meter eller mer på høyden. Enkelt og greit. Norsk forvaltning på sitt ypperste...

Når konsesjonen brytes er myndighetene på ferie

I flere av Anleggskonsesjonene for vindkraftverk stiller NVE krav til utbygger om å utføre forundersøkelser før arbeidet igangsettes. Her skal gjerne grunnundersøkelser, forundersøkelser på kulturminner, fugl med mere. På en godkjent MTA (Miljø- Transport og Anleggsplan) og en Anleggsplan er det tre ukers klagetid. Vindkraftutbygginger foregår i tillegg i et naturområde med varierende verneverdi, og det sier seg selv at de inngrep dette medfører er irreversible. Trær sages ned, fjell sprenges og myrer graves opp og fylles igjen. Blir en klage tatt til følge kan de ikke senere reparere disse skadene.

I Sørmarkfjellet i Flatanger, Trøndelag startet Trønderenergi umiddelbare anleggsarbeid godt beskyttet av et stort politioppbud. Her var selve traseen omstridt da den går i et spesielt verneverdig område, og også rett igjennom en liten forekomst av rødlisteforekomst av gulprikklav. Den opprinnelige traseen gikk utenom denne forekomsten.
Allerede før klagefristen var gått ut hadde utbygger saget ned alle trærne der den var registrert. Anleggskonsesjonen fra NVE hadde også krav om at Trønderenergi var pålagt å gjøre forundersøkelser på hubro, smålom, storlom og hønsehauk. Ingen av disse forundersøkelsene ble gjennomført, og først etter at Trønderenergi hadde ryddet skogen helt opp til høyfjellet, og anleggsmaskiner, borerigg og store sprengninger hadde kommet et godt stykke oppover fjellsiden ble det satt ut 5 lyttebokser for hubro etter anmeldelse og klager.

Energiloven er en gjøkunge som spiser opp naturarven og demokratiet...

Alle fem lytteboksene dokumenterte hubro, og NOR Universitet skulle gjennomføre enda en og mer omfattende undersøkelse av hubro i området, samtidig som anleggsarbeidet med sprengninger fortsetter.

Trønderenergi har bevisst kjørt så hardt på med anleggsarbeider midt i hekketiden at det er umulig for noen fugl å hekke i området. Etter klager kom svaret fra NVE, der de anbefaler videre anleggsarbeid som godt forsvarlig mens hubroundersøkelse nummer to gjennomføres. De andre fuglene Trønderenergi var pålagt forundersøkelser på, hønsehauk, storlom og smålom er ikke gjennomført og NVE reagerer ikke. Den beste habitaten for hønsehauk er det skogsområdet der anleggsarbeidet ble startet, og motorsagarbeid helt opp på høyfjellet har jo heller ikke gjort hekkeforholdene gunstige for storlom og smålom.

Et annet eksempel er Vardafjellet i Sandnes der Nordisk Vindkraft er utbygger. Sandnes kommune har klaget inn flere grove avvik og brudd på MTA og Anleggskonsesjon inn til NVE. Etter noe tid kom svaret tilbake fra NVE; «På grunn av ferieavvikling og begrenset kapasitet vil vi ikke ha anledning til å svare deres henvendelse før over sommerferien.»

Her får utbygger bare fortsette anleggsarbeidet, mens forvaltnings- og tilsynsmyndigheten er fullstendig på ferie. Er Norge nå blitt en ren bananrepublikk...?

Det nytter å si nei

Mens enkelte grunneiere har fått avslag etter avslag om de ønsker å gjøre mindre inngrep i utmarken på grunn av verneverdier. Når det noen år senere kommer en utbygger som vil ta beslag i og bygge ned hele fjellområdet, så stiller myndighetene seg på utbyggers side og det vises ingen hensyn til verken grunneiere, lokalbefolkning, naturverdier eller noen av de internasjonale forpliktelsene og traktatene Norge har skrevet under på.

Når utbyggernes representanter reiser rundt til grunneierne og banker på dører, settes hver av grunneierne med det vanskelige valget; Enten godta en dårlig avtale og få litt, eller nekte og få eiendommen ekspropriert om konsesjonen blir godkjent. Dette blir å betrakte som å signere på en avtale under det som kalles utilbørlig press. Utbygger risikerer ingenting om grunneier ikke skriver under eller om avtalen brytes, men har en klar fordel i konsesjonsbehandlingen hos NVE om flere av grunneierne har skrevet under på en avtale. Dersom grunneier nekter å skrive under en avtale er det utbygger som skal dekke grunneiers saksomkostninger.

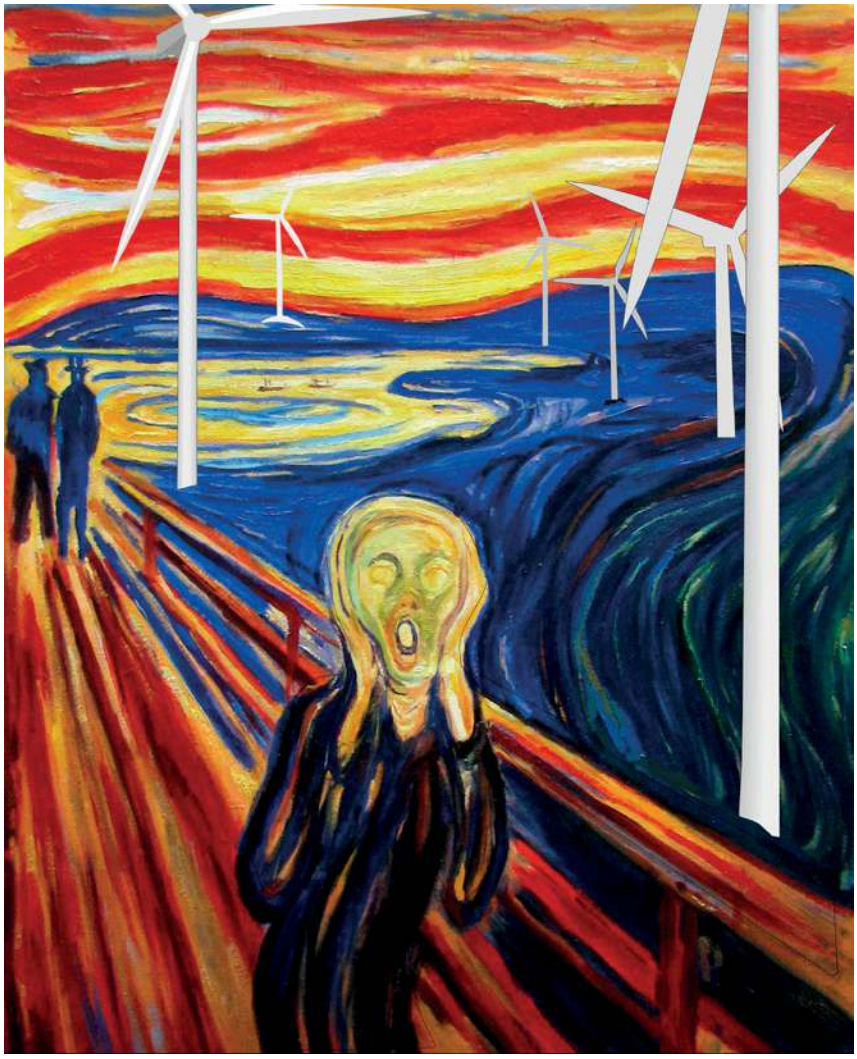

Følelsen av avmakt kan bli overveldende når en står imot et samlet korps av utbyggere og myndigheter, men det finnes håp...

Lov om skjønn og ekspropriasjonssaker [skjønnsprosessloven]

§ 54. Saksøkeren skal erstatte saksøkte nødvendige utgifter i anledning av skjønnssaken.

Ved avgjørelsen av spørsmålet om utgiftene har vært nødvendige, skal retten blant annet ha for øye at de saksøkte til varetakelse av likeartede interesser som ikke står i strid, bør nytte samme juridiske og tekniske bistand. Vil saksøkeren påberope denne bestemmelse, må han ta spørsmålet opp snarest mulig under saken.

Saksøkte kan kreve at saksøkeren under saken betaler saksøktes nødvendige utgifter i anledning saken etter reglene i lov om oreigning av fast eigedom § 15 tredje og fjerde ledd. Rettens avgjørelse om dette treffes ved kjennelse.

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1917-06-01-1

NORGES MILJØVERNFORBUND
MILJØVERN
NMF
STØTT OSS
BLI MEDLEM
nmf.no/medlem

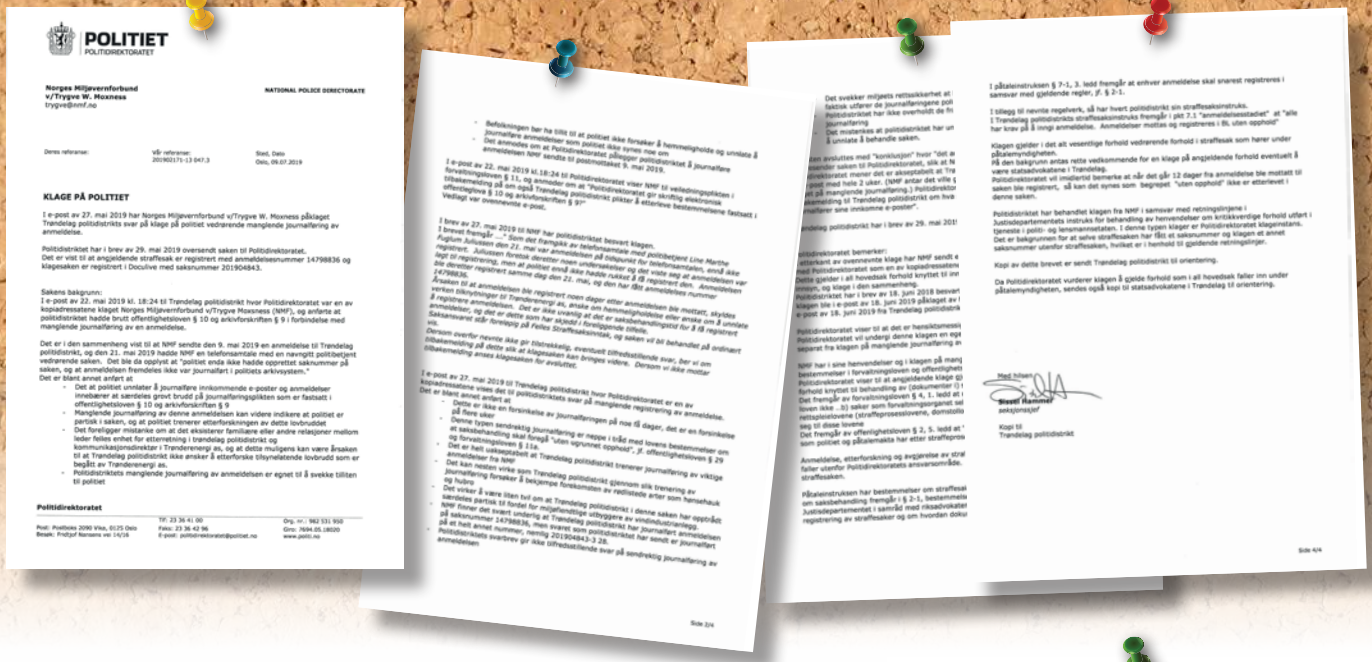

POLITIET
POLITIDIREKTORATET

Norges Miljøvernforbund
v/Trygve W. Moxness
trygve@nmf.no

NATIONAL POLICE DIRECTORATE

Deres referanse:
Vår referanse: 201902171-13 047.3
Sted, Dato Oslo, 09.07.2019

KLAGE PÅ POLITIET

I e-post av 27. mai 2019 har Norges Miljøvernforbund v/Trygve W. Moxness påklaget Trøndelag politidistrikts svar på klage på politiet vedrørende manglende journalføring av anmeldelse.

Politidirektoratet har i brev av 29. mai 2019 oversendt saken til Politidirektoratet. Det er vist til at angjeldende straffesak er registrert med anmeldelsesnummer 14798836 og klagesaken er registrert i Doculive med saksnummer 201904843.

Sakens bakgrunn:
I e-post av 22. mai 2019 kl. 18:24 til Trøndelag politidistrikt hvor Politidirektoratet var en av kopiadressatene klaget Norges Miljøvernforbund v/Trygve Moxness (NMF), og anførte at politidistriktet hadde brutt offentlighetsloven § 10 og arkivforskriften § 9 i forbindelse med manglende journalføring av en anmeldelse.

Det er i den sammenheng vist til at NMF sendte den 9. mai 2019 en anmeldelse til Trøndelag politidistrikt, og den 21. mai 2019 hadde NMF en telefonsamtale med en navngitt politibetjent vedrørende saken. Det ble da opplyst at "politiet enda ikke hadde opprettet saksnummer på saken, og at anmeldelsen fremdeles ikke var journalført i politiets arkivsystem."
Det er blant annet anført at

- Det at politiet unnlater å journalføre inkommende e-poster og anmeldelser innebærer at særdeles grovt brudd på journalføringsplikten som er fastsatt i offentlighetsloven § 10 og arkivforskriften § 9
- Manglende journalføring av denne anmeldelsen kan videre indikere at politiet er partisk i saken, og at politiet trenerer etterforskningen av dette lovbruddet
- Det foreligger mistanke om at det eksisterer familiære eller andre relasjoner mellom leder felles enhet for etterretning i trøndelag politidistrikt og kommunikasjonsdirektør i Trønderenergi as, og at dette muligens kan være årsaken til at Trøndelag politidistrikt ikke ønsker å etterforske tilsynelatende lovbrudd som er begått av Trønderenergi as.
- Politidistriktets manglende journalføring av anmeldelsen er egnet til å svekke tilliten til politiet

Politidirektoratet

Tlf: 23 36 41 00
Post: Postboks 2090 Vika, 0125 Oslo
Besøk: Fridtjof Nansens vei 14/16
Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no
Org. nr.: 982 531 950
Giro: 7694.05.18020
www.politi.no

Side 2/4

I påtaleinstruksen § 7-1, 3. ledd fremgår at enhver anmeldelse skal snarest registreres i samsvar med gjeldende regler, jf. § 2-1.

I tillegg til nevnte regelverk, så har hvert politidistrikt sin straffesaksinstruks.
I Trøndelag politidistrikts straffesaksinstruks fremgår i pkt 7.1 "anmeldelsesstadiet" at "alle har krav på å longi anmeldelse. Anmeldelser mottas og registreres i BL uten opphold"

Klagen gjelder i det alt vesentlige forhold vedrørende forhold i straffesak som hører under påtalemyndigheten.
På den bakgrunn antas rette vedkommende for en klage på angjeldende forhold eventuelt å være statsadvokatene i Trøndelag.
Politidirektoratet vil imidlertid bemerke at når det går 12 dager fra anmeldelse ble mottatt til saken ble registrert, så kan det synes som begrepet "uten opphold" ikke er etterlevet i denne saken.

Politidistriktet har behandlet klagen fra NMF i samsvar med retningslinjene i Justisdepartementets instruks for behandling av henvendelser om kritikkverdige forhold utført i tjeneste i politi- og lensmannsetaten. I denne typen klager er Politidirektoratet klageinstans.
Det er bakgrunnen for at selve straffesaken har fått et saksnummer og klagen et annet saksnummer utenfor straffesaken, hvilket er i henhold til gjeldende retningslinjer.

Kopi av dette brevet er sendt Trøndelag politidistrikt til orientering.

Da Politidirektoratet vurderer klagen å gjelde forhold som i all hovedsak faller inn under påtalemyndigheten, sendes også kopi til statsadvokatene i Trøndelag til orientering.

Med hilsen

Steall Hammer
seksjonssjef

Kopi til
Trøndelag politidistrikt

Side 4/4

Klager fører frem

Av Trygve Moxness

09.05.2019 sendte NMF en anmeldelse av NTE Energi AS, Tore Løkke AS, Veidekke ASA og Trønderenergi AS for å henge opp politiets sperrebånd i et planlagt vindturbinområde, og derved gav disse private virksomhetene inntrykk av at de hadde politimyndighet.

Etter hvert avdekket NMF at Trøndelag politidistrikt hverken hadde journalført anmeldelsen eller iverksatt noen etterforskning av Trønderenergi § Co.

Det foreligger mistanke om at det eksisterer familiære eller andre relasjoner mellom Anders Sunde-Eidem, Leder felles enhet for etterretning og etterforsking i Trøndelag politidistrikt og Bengt Eidem, kommunikasjonsdirektør Trønderenergi AS (inntil juli 2019), og at dette muligens kan være årsaken til at Trøndelag politidistrikt ikke ønsker å etterforske tilsynelatende lovbrudd som er begått av Trønderenergi AS.

Trøndelag politidistrikt var ikke villig til å journalføre politianmeldelsen før de var blitt klaget inn til Politidirektoratet for manglende journalføring. Fra Norges Miljøvernforbund sendte vår anmeldelse 09.05.2019 til vi sendte vår klage på politiets manglende journalføring den 22.05.2019 var det gått nesten 2 uker!

Dette er ikke en forsinkelse av journalføringen på noen få dager, det er en forsinkelse på flere uker! Manglende journalføring kan indikere at viktige brev og anmeldelser som blir sendt til politiet muligens ender i søppeldunken i stedet for at de blir journalført i tråd med lovens krav.

Politidirektoratet har nå sagt seg enig i at Trøndelag politidistrikt brukte for lang tid på å journalføre anmeldelsen. Fra Politidirektoratets brev datert 09.07.2019 med referanse 201902171-13 047.3 siteres:

«Klagen gjelder i det alt vesentlige forhold vedrørende forhold i straffesak som hører under påtalemyndigheten.»

På den bakgrunn antas rette vedkommende for en klage på angjeldende forhold eventuelt å være statsadvokatene i Trøndelag.

Politidirektoratet vil imidlertid bemerke at når det går 12 dager fra anmeldelse ble mottatt til saken ble registrert, så kan det synes som begrepet *«uten opphold»* ikke er etterlevet i denne saken.

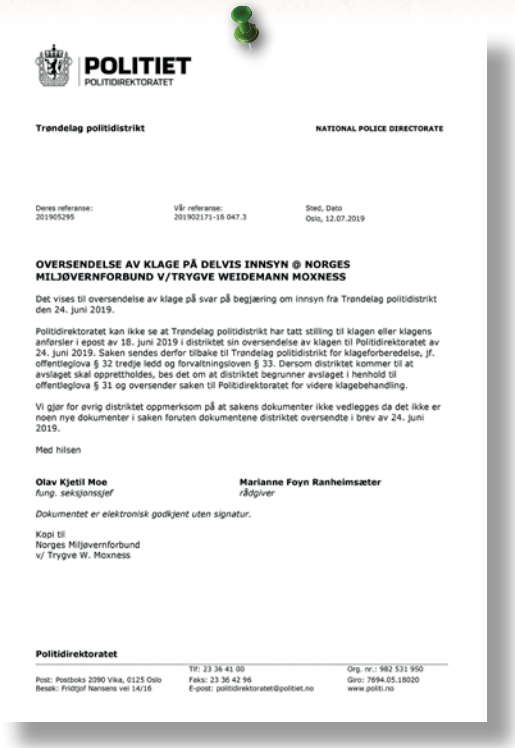

POLITIET
POLITIDIREKTORATET

Trøndelag politidistrikt

NATIONAL POLICE DIRECTORATE

Deres referanse: 201905295
Vår referanse: 201902171-16 047.3
Sted, Dato Oslo, 12.07.2019

OVERSENDELSE AV KLAGE PÅ DELVIS INNSYN @ NORGES MILJØVERNFORBUND V/TRYGVE WEIDEMANN MOXNESS

Det vises til oversendelse av klage på svar på begjæring om innsyn fra Trøndelag politidistrikt den 24. juni 2019.

Politidirektoratet kan ikke se at Trøndelag politidistrikt har tatt stilling til klagen eller klagens anførsler i epost av 18. juni 2019 i distriktet sin oversendelse av klagen til Politidirektoratet av 24. juni 2019. Saken sendes derfor tilbake til Trøndelag politidistrikt for klageforberedelse, jf. offentleglova § 32 tredje ledd og forvaltningsloven § 33. Dersom distriktet kommer til at avslaget skal opprettholdes, bes det om at distriktet begrunner avslaget i henhold til offentleglova § 31 og oversender saken til Politidirektoratet for videre klagebehandling.

Vi gjør for øvrig distriktet oppmerksom på at sakens dokumenter ikke vedlegges da det ikke er noen nye dokumenter i saken foruten dokumentene distriktet oversendte i brev av 24. juni 2019.

Med hilsen

Olav Kjetil Moe
fung. seksjonssjef

Marianne Foyn Ranheimsæter
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi til
Norges Miljøvernforbund
v/ Trygve W. Moxness

Politidirektoratet

Tlf: 23 36 41 00
Post: Postboks 2090 Vika, 0125 Oslo
Besøk: Fridtjof Nansens vei 14/16
Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no
Org. nr.: 982 531 950
Giro: 7694.05.18020
www.politi.no

NMF kan ikke akseptere at Trøndelag politidistrikt bare overser våre politianmeldelser.

For å ivareta både miljøets og innbyggernes rettssikkerhet har NMF nå fulgt Politidirektoratets oppfordring, og klaget inn Trøndelag politidistrikt til Statsadvokatene i Trøndelag for brudd på påtaleinstruksen § 7-1, offentleglova § 10 og arkivforskriften § 9. Det er viktig at Statsadvokatene i Trøndelag fatter et formelt riktig vedtak om at Trøndelag politidistrikt ikke bare kan overse politianmeldelser fra NMF.

Arne Næss og dypøkologien:

Menneskene og mangfoldet

"Vi lever på en ufattelig nydelig liten planet. Men vår eksistens som mennesker er truet. Hvis vi skal overleve må vi lære oss å tenke annerledes. Fremtidens tanker må være naturlojale. De må omfatte alle mennesker. Alle levende vesener. For alt levende liv har en egenverdi. Dypøkologi er en tenkemåte for fremtiden. Den kan hjelpe oss å finne alternativer til det som i dag synes å være livsfarlig og uforpliktende tankeløshet. Dypøkologi er en form for moralsk alvor, basert på analyse og vitenskap. I bunn og grunn tar dypøkologien sikte på å avklare hva livskvalitet er og hvilke varige gleder vi kan ha som mennesker. Derfor er dypøkologi også fantasi og lek. Men i kjernen er dypøkologi en holdning. En forpliktende holdning."

Slik oppsummerte Arne Næss, da 95 år gammel, sin filosofi på slutten av et langt liv i tenkningens tjeneste. Gjennom sitt fokus på økologi, satte han et gryende miljøengasjement i verden på dagsordenen. Da det organisatoriske utløpet for økologisk tenkning, Framtiden i våre hender, ble grunnlagt av Erik Dammann i 1974, var Arne Næss en selvskreven mentor og støttespiller. Da det politiske utløpet for økologisk tenkning, Miljøpartiet De Grønne, ble opprettet i 1988, var Arne Næss en inspirasjonskilde og støttespiller. I bunnen for alle initiativene for miljøet lå erkjennelsen av at "fremtidens tanker må være naturlojale".

Miljøbevegelsen ble lenge sett på som en kuriositet. Man brukte merkelapper som "gamle hippier" og "romantikere" om dem som forfektet en verdensanskuelse bygget på erkjennelsen av mennesket som en integrert del av økosystemet og at alle deler av økosystemet har verdi i kraft av seg selv. Arne Næss publiserte i 1973 en tekst hvor han påpeker et skille mellom det han kaller grunn økologi og dyp økologi. Dette ble inngangen til videreutviklingen av retningen DYPøkologi, og sammen med George Sessions formulerte og publiserte han i 1984 åtte punkter for å beskrive og begrense begrepet dypøkologi.

1. Utfoldelsen av og velferden til alt menneskelig og ikke-menneskelig liv på jorden har verdi i seg selv. Disse verdiene er uavhengige av den nytteverdi den ikke-menneskelige delen av naturen kan ha for menneskelige formål.
2. De ulike livsformenes rikdom og mangfold bidrar til å virkeliggjøre disse verdiene, og har også verdi i seg selv.
3. Mennesker har ingen rett til å redusere dette rike mangfoldet med mindre det gjøres for å tilfredsstille livsviktige behov.
4. Utfoldelsen av menneskelige liv og kulturer er forenlig med en betydelig mindre menneskelig befolkning. Utfoldelsen av ikke-menneskelige liv krever på lang sikt (i et tidsperspektiv på flere hundre år) en betydelig mindre menneskelig befolkning i fremtiden.
5. Nåværende inngrep i den ikke-menneskelige delen av naturen er av altfor stort omfang, og situasjonen forverres hurtig.
6. Politikken må derfor legges om. Aktuelle politikkområder berører grunnleggende økonomiske, teknologiske og ideologiske strukturer. Den resulterende tilstanden vil være dypt forskjellig fra den nåværende.
7. Den ideologiske endringen vil hovedsaklig bestå i en verdsetting av livskvalitet (å dvele ved situasjoner av iboende verdi) snarere enn å holde fast ved en stadig økende materiell levestandard. Folk vil få en dypsindig forståelse av forskjellen på storvoksthet og storhet.
8. De som slutter seg til de foregående punktene har en forpliktelse til å prøve å virkeliggjøre de nødvendige forandringene.

Det er mange måter å oppfatte verden på. Det ser vi av historiebøkene, og det ser vi i samtidsdebatten. Å finne sannheten om verdens beskaffenhet har vært filosofenes mål helt siden antikkens grekere vandret på jorda - og kanskje også før det. Det ligger i menneskets natur å undres på tilværelsens hva, hvorfor og hvordan. Mye er tenkt, og i takt med tida har verden endret seg. På jorda i mars 2012 erfarer vi at regnskog hogges ned og at dyrearter derigjennom forsvinner. Vi ser at klimaet har blitt mer ekstremt med flere store flommer, flere harde tørkeperioder og endringer i de lokale nedarvede værerfaringene. Røster rundt om i verden tar til orde for ansvarliggjøring av mennesket for at verden er i ubalanse. Andre røster

rundt om i verden tar til orde for at det vi er vitne til i flora, fauna og klima kun er naturens egen variasjon over et spenn på millioner av år.

Med dypøkologiens gryende ansvarliggjøring av mennesket i en verden der klimaforandringer og regnskogsproblematikk ennå ikke var på dagsorden eller i folks bevissthet, fikk vi et redskap for hvordan harmonien og livskvaliteten kan råde. Er vi villige til å gripe dette redskapet og omfavne de dypøkologiske verdiene?

Menneskets fornuft er ikke en enhet lig valør. Fornuften kan være egoistisk basert gjennom at mennesket ser seg som verdensaltets forvalter med rett til å bestemme hvilke deler av verden som skal ha verdi og derigjennom hvilke deler som per definisjon er uten verdi - for mennesket. Fornuften kan også være altruistisk gjennom å anerkjenne det samfunnsmessige ansvaret som ligger i å styre og lede verden - ansvaret for å anerkjenne at alt har en verdi, om enn ikke for mennesket her og nå.

Dypøkologiens far Arne Næss (1912-2009) var i forkant av den moderne tidsånd da han formulerte viktigheten av å ivareta det biologiske mangfoldet. Gjennom de tiårene som har gått siden lanseringen av de åtte økologiske punktene på begynnelsen av 1970-tallet, har en begynnende modningsprosess funnet sted. Mennesket hadde gjennom århundrer vokst seg inn i tanken om sin egen storhet. Det tar således tid å se seg selv som en del av et hele. Det krever en evne til å se ting utenfra. For å la dypøkologien forklares gjennom en parafrase over Henrik Ibsen: Mennesket bør se alle sine handlinger som en del av en helhet, ikke stykkevis og delt som isolerte hendelser uten innvirkninger på helheten.

Denne helheten var det Norges Miljøvernforbund ønsket å fokusere på da organisasjonen ble stiftet i 1993. Gjennom sitt urbefolkningsinspirerte emblem signaliserte man en ambisjon om å videreføre verdens urbefolkningers syn på naturen som en levende organisme, der alle deler er viktige for at helheten skal kunne opprettholdes. Miljøverforbundet lar i sitt emblem ørnen, treet og padda symbolisere alt liv i lufta, på land og i vannet, og sola representerer energien som er livgivende for både menneskene og andre livsformer. Alt dette er samlet i en totem som står for den livsnerven vi mennesker er forutbestemt til å verne om og ta vare på.

Miljøhotellet Seletun

Villmark, lokal mat og moderne fasiliteter i autentiske bygg helt tilbake til 1614 e.kr

-Tips dine venner om Seletun, en bortgjemt perle øverst i Osvassdraget
Medlemsfordel: 25% på leie av stedet!

Miljøhotellet Seletun er bygget, eid og driftet av Miljøvernforbundet og er en av grunnsteinene i organisasjonen. Dette er Europas mest miljøvennlige hotell, fra kloakksystem til servietter og byggene. Seletun ligger på en sjarmerende halvøy øverst i Osvassdraget. Bygget for å ta imot grupper, leier man Seletun har man hele stedet for seg selv.

Fasiliteter & aktiviteter:

- Utendørs Konsertamfi til 200 personer
- Utendørs grillhus
- Kurs & Konferanse lokaler
- Overnatting til 37 personer.
- Øl stue
- Bueskytebane med utstyr
- Kanopadling
- Fiskemuligheter
- Også gode aktivitetfasiliteter forbarn som skattejakt, hesteskokast osv.

Overskuddet går i sin helhet til Norges Miljøvernforbund.

Ta kontakt for mer informasjon, booking eller forespørsler.

Vi har gode priser!

Kontaktinfo og besøksadresse:
Henrik Rutledal tlf 919 12015 eller 55 30 67 00, seletun@seletun.no.

Engevikveien 130
5229 Kalandseidet.
Postadresse:: Pb 593, 5806 Bergen.

Luden Selskapslokale

Ha et flott arrangement i flotte omgivelser og støtt en god sak samtidig

Medlemsfordel: 25% rabatt på leie av lokalet for medlemmer av NMF!

Luden Selskapslokale åpnet i Mars 2011 og har vært en braksuksess. Luden er et fullt utstyrt selskapslokale med både skjenkebevillning, bar & restaurant. Lokalene ligger sentralt i Indre Sandviken i Bergen. Rustikke og historisk riktige lokaler, ligger i Norges største ombruksbygg, Ludeboden. Stedet har blant annet parkeringsmuligheter, sitteplasser opptil 120 personer på full middag og intimscene.

På Luden kan man ha:

- Kurs, møter & konferanser
- Bedriftsarrangementer
- Bryllup
- Konfirmasjoner
- Bursdager, jubileer og andre festivas
- Julebord
- Middager

MS Miljødronningen ligger ett utenfor dørstokken, med konferanserom til 50 personer og overnattingsplasser. Leies også ut, gjerne sammen med Luden.

- Stor brygge
- Lydanlegg, projektorer og annet konferanseutstyr

Hold møtet ditt, middagen eller 50 års dagen på en av våre flotte steder. Vi er billig på pris, har god service og ikke minst. Alt overskudd går til Norges Miljøvernforbund.
Bergens mest miljøvennlige og resirkulerte lokaler!

Kontaktinfo og besøksadresse:
Henrik Rutledal,
tlf: +47 919 12015.
nmf@nmf.no
Ludeboden,
Skuteviksboder 24, 5806 Bergen.

MS Miljødronningen

MS Miljødronningen – et fantastisk verktøy & et fantastisk skip. Nå til utleie!

Støtt Miljødronningen så hun kan rydde problemer og fortsette å vokte langs kysten

Medlemsfordel: 15% rabatt på leie av konferanserommet!

MS Miljødronningen er en 36m lang katamaran av typen Flying Cat. «Dronningen» som den populært er kalt, ble bygget av Miljøvernforbundet for å overvåke kysten og dokumentere miljøskader og ødeleggelser på havbunnen. Blant annet oppdrettsnæringens forferdelige griseri.

Fasiliteter:

- Helikopterdekk for helt opp til store ambulanse helikoptre
- Konferanserom til 50 personer med alt teknsik utstyr i høyeste kvalitet
- Miniubåt (ROV), går til 1500m under havoverflaten og filmer i HD kvalitet og sender live til konferanse rommet eller på Tv. (Midlertidig tatt ut)
- Matservering
- Bar og skjenkebevillning for øl & vin
- Overnatting til 22 personer (2-manns lugarer)
- Laboratorium
- Flere dykkersett og fyllestasjon for pusteluft

Muligheter:

Miljødronningen kan leies til bla:

- Kurs, konferanser & møter
- Blåturer til ønsket destinasjon
- Dykketurer med dykkerutstyr
- Kunde arrangementer
- Sightseeing
- Tur til f.eks Miljøhotellet Seletun for middag, aktiviteter og over- natting
- Firmaturer
- Undervisningslokale
- Transport

Vi har rimelige priser, gode fasiliteter og mange opplevelser å tilby.
Skip det vanlige lokalet og prøv noe nytt og spennende. Miljødronningen må oppleves.

Du er som medlem og medeier i Skipet er selvsagt hjertlig velkommen til å komme og se det fantastiske skipet. Kontakt oss, 55 30 67 00.

Kontaktinfo:
Kurt Oddekalv
+47 908 92268 eller 55 30 67 00.
nmf@nmf.no
Besøksadresse:
Ludeboden, Skuteviksboder 24, 5806 Bergen.

Norges Miljøvernforbund
Postboks 593
N-5806 BERGEN

Tlf: 55306700
www.nmf.no
nmf@nmf.no

Orgnr: 95210571982
Kontonummer:
3633 41 17116

Foto: Ørjan Holm